

IMAJ U VIDU!

ZBIRKA KRATKIH PRIČA
CRNOGORSKIH SREDNJOŠKOLACA
NA TEMU VRŠNJAČKOG NASILJA



cijena: 2,5 eura

udruženje
Roditelji

 **Juventas**

UNIJIA
srednjoškolaca




Ministarstvo javne uprave

**NVO
TNT**


NVO SAVEZ ZA DJECU I MLADE LJUDE

IMAJ U VIDU!

Projekat je podržan u okviru šireg projekta "Koalicija protiv vršnjačkog nasilja u crnogorskim školama" koje realizuje NVO Roditelji u saradnji sa projektnim partnerima NVO Juventas, Unijom srednjoškolaca Crne Gore, Centrom za podršku lokalnom i regionalnom razvoju uz institucionalnu podršku Ministarstva prosvjete. Projekat finansira Evropska unija i kofinansira Ministarstvo javne uprave Crne Gore.

Stavovi iznijeti u ovoj zbirci ne predstavljaju nužno stavove EUD.



Ovaj projekat finansira Evropska unija
i kofinansira Ministarstvo javne uprave



Ministarstvo javne uprave

sos.roditelji.me

IMAJ U VIDU!

IZDAVAČ:
NVO TNT

ZA IZDAVAČA:
Dragan Lučić

UREDNIK IZDANJA:
Pavić Radović

DIZAJN I PRELOM:
Bojan Tešić

ŠTAMPA:
Studio Mouse

TIRAŽ:
200

Podgorica, 2019

CIP - Каталогизација у публикацији
Национална библиотека Црне Горе,
Цетиње

ISBN 978-9940-9973-0-4
COBISS.CG-ID 39186448

ISBN 978-9940-9973-0-4



9 789940 997304 >

PREDGOVOR	6
UVOD	8
DJEČAK KOJI JE ČUTAO	10
ĆELIJA	12
IMAJ U VIDU – PROBUDILA SAM SE!	13
KO SMO MI?	15
MIRIS SILOVANJA	16
GDJE SMO POGRIJEŠILI?	20
PUSTINJA	23
SIRKO NOVINAR	26
MI NISMO ROĐENI ZLI	28
U HLADU LIPE	30
ON JE NIZAK , ALI MI SMO MALI...	32
KRILA	34
OVO SE DESILO MENI...?	37
SVAKA OSUDA JE KORAK NAZAD	
DA POSTANEMO BOLJI LJUDI	38
PA, SVI TO RADE...	41
NA ZEMLJI SLUČAJNO	43
KAD KROZ KRV POTEČE	47
NIKADA NE TREBA OSUĐIVATI DRUGE	50
NASILJE NIJE IGRA	51
SJENKE	54
IMAŠ IZBOR	56
NOVI DAN - NOVA NEVOLJA	57
VJERUJEM U MIRNIJU BUDUĆNOST	
I OVDJE PODVLAČIM CRTU NASILJU	60
O ORGANIZACIJAMA	62

PREDGOVOR

Vršnjačko nasilje je tema o kojoj se posljednjih godina sve više govori, a razlog za to sadrži se u činjenici da se danas sa vršnjačkim nasiljem susreće veliki broj djece. Podaci dobijeni istraživanjem¹ koje je sprovedla NVO Juventas u crnogorskim osnovnim i srednjim školama, pokazali su da je u osnovnim i srednjim školama u 2017/2018 godini svako četvrto dijete doživjelo neki oblik vršnjačkog nasilja, dok je u prvom mjesecu školske 2018. godine neki oblik vršnjačkog nasilja doživjelo svako peto dijete. Prema Olveusu, dijete je zlostavljano *“kada je učestalo i trajno izloženo negativnim postupcima od strane jednoga ili više djece”*², a većina istraživača saglasna je sa tim da vršnjačko nasilje uključuje *namjeru da se nanese šteta, da postoji neravnomjeran odnos snaga između djeteta koje je počinilo nasilje i žrtve/djeteta sa iskustvom vršnjačkog nasilja*, kao i da *uključuje ponovljano ponašanje*.³ Dijapazon njegovog manifestovanja, formi i intenziteta je širok i kreće se od *direktnog nasilništva* koji podrazumijeva otvorene napade na žrtvu (udaranje, maltretiranje, zastrašivanje), do *indirektnog nasilništva* (širenje glasina, odbacivanje drugih učenika/ca, namjerno isključivanje iz grupe, itd).⁴

Najčešće se pojavljuje kao **verbalno nasilje** (omaložavanje, dobacivanje, prijetnje), **fizičko nasilje** (udaranje, guranje), **psihičko nasilje** (prijeteci poglede, praćenje, oštećenje imovine), kao i **socijalno nasilje** (ignorisanje, ogovaranje, spletkarenje, izbjegavanje, širenje tračeva i slično), a sa razvojem tehnologije i porastom upotrebe interneta, danas često govorimo i o sve zastupljenijem obliku nasilja - **internet nasilju** (eng: *cyberbullying*). Ono se definiše kao *„agresivna radnja ili ponašanje koje grupa osoba ili pojedinac učestalo ili tokom određenog vremena sprovode posredstvom elektronskih sredstava, a usmjereni su na žrtvu koja se ne može lako braniti”*⁵ i uključuje objavljivanje ili slanje uznemiravajućih, prijetućih poruka, uključujući fotografije ili video zapise sa ciljem uznemiravanja druge osobe, a može uključiti i podsticanje mržnje, uhođenje, vrijeđanje kao

1 Ovo istraživanje je sprovedeno od strane Centra za monitoring i istraživanje - CeMI, za potrebe projekta „Koalicija protiv vršnjačkog nasilja u crnogorskim školama“.

2 K.Sesar, Obilježja vršnjačkog nasilja, Centar za mentalno zdravlje, Dom zdravlja Široki Brijeg, 2011, Bosna i Hercegovina.

3 tinyurl.com/y4h8jvu0

4 Mr Mila Beljanski, „Predlog programa prevencije u oblasti nasilja među vršnjacima, Pedagoška stvarnost, str. 714.

5 tinyurl.com/yydga2rx

i kreiranje stranica/profila pod tuđim imenom kako bi se nanijela šteta drugoj osobi.⁶

Pored navedenih, još jedan oblik vršnjačkog nasilja koji se može izdvojiti jeste **seksualno nasilje** koji podrazumijeva svaki vid verbalnog, gestovnog ili fizičkog kontakta sa seksualnim sadržajem, sa ciljem uznemiravanja i namjernog nanošenja fizičke ili duševne boli i sramote djetetu ili mladima.⁷

Činjenica je da svi ovi oblici vršnjačkog nasilja mogu imati kratkoročne i dugoročne negativne posljedice na razvoj djece, Pored fizičkih posljedica koje su vidljive i koje je lakše uočiti, vršnjačko nasilje ostavlja negativne posljedice i na socijalni i emotivni razvoj djeteta, te na proces učenja.⁸ One se ogledaju u lošoj prilagođenosti djeteta, neradom odlazanju u školu, lošijem uspjehu, osjećaju usamljenosti, odbačenosti, nesigurnosti, manjku samopouzdanja i slično.

Takođe, važno je pomenuti da su posljedice vršnjačkog nasilja ozbiljne, kako za one koji nasilje trpe, tako i za one koji nasilje sprovode.⁹ Stoga je potrebno razvijati svijest kod svih društvenih aktera o problematici koju sa sobom nosi vršnjačko nasilje, budući da je ovo problem koji ne pogađa samo pojedinica, već društvo u cjelini. Neophodno je kontinuirano sprovoditi aktivnosti koje će biti usmjerene na unapređenje postojećih i kreiranje inovativnih mehanizama, a koji se tiču prevencije i smanjenja vršnjačkog nasilja, pri čemu stručnjaci smatraju da je u prevenciji vršnjačkog nasilja, pored porodice i škole, presudna uloga učenika i njihova uključenost u izradu programa i mjera koji se tiču prevencije.

Nina Šćepanović

Saradnica na projektima

NVO Juventas

⁶ tinyurl.com/y39fsqxx

⁷ Zbornik radova, Međunarodna naučnostručna konferencija, Vršnjačko nasilje (etiologija, fenomenologija, načini prevazilaženja i komparativna iskustva), Laktaši, 27.–29. mart 2013. godine

⁸ tinyurl.com/yydga2rx

⁹ Zbornik radova, Međunarodna naučnostručna konferencija, Vršnjačko nasilje (etiologija, fenomenologija, načini prevazilaženja i komparativna iskustva), Laktaši, 27.–29. mart 2013. godine.

UVOD

Dvadeset tri priče crnogorskih srednjoškolaca na temu vršnjačkog nasilja koje se nalaze pred čitaocem u ovoj zbirci, nijesu samo najbolji rezultat jednog književnog konkursa, niti su namijenjene samo srednjoškolcima - vršnjacima autora. Temama koje obrađuju i načinom na koji se svojim kreativnim izrazom odnose prema ovom problemu, one su snažan teleskop svima - roditeljima, nastavnicima, upravama škola, donosiocima odluka - ne bi li fokus svoje pažnje izmjestili sa centra horizonta na ono što se dešava po njegovim zasjenčenim obodima, a što i te kako oblikuje svijet naših tinejdžera.

Ne samo odabrane dvadeset tri, već svih šezdeset osam priča koje su prijavljene na konkurs govore nam jedno: vršnjačko nasilje je prisutno i to u najraznovrsnijim formama, neskrivenim i skrivenim. Iako je među njima bilo svega - neprincipijelne ambicije, talenta, šibicarenja, znanja, traljivosti, ozbiljnosti, upitne pismenosti, vanredne kreativnosti - zajednički im je hrabri poduhvat da se uhvate u klinč sa onim najtežim, da pišu o sebi. Najznačajnije je to što im se kroz ovaj konkurs pružila prilika da bez ograničenja angažuju svoje kreativne potencijale, da nam se predstave sa svim svojim strahovima i pitanjima, ali i da nama šire otvore vrata, kako bismo se licem u lice upoznali sa tamnom stranom njihovog mjeseca, gdje vršnjačko nasilje zauzima jednu veliku površinu.

Odabrani autori ga kroz svoje priče sasvim precizno detektuju i prikazuju, odgovarajući na cilj konkursa: osvijetljavaju fenomen vršnjačkog nasilja kroz umjetničko posredovanje kako bi nas podstakli na senzitivniji pristup, povećali naš nivo empatije i razumijevanja, natjerali da „obujemo tuđe cipele“, da ga ne zanemarujemo i relativizujemo. Iako i među njima ima trapavih, nedovršenih, započetih, maštom preigranih (kakvi bi, inače, drugačiji mogli biti tinejdžeri?), pouzdano je da ni oni najprobirljiviji neće ostati uskraćeni za jedno novo čitalačko iskustvo i izbjeći da budu uznemireni. Zastupljena su tu i lična iskustva i lične nedomice, razmišljanja, velika i mala pitanja, traženja odgovora, događaji stvarni i nestvarni, oni za koje se samo čulo, oni koji se tiho prepričavaju, oni vjerovatni, oni koji su lako „mogli da budu“, a mladi autori se ne ustručavaju da se u suženom prostoru kratke priče, pozabave emocionalnim i duhovnim dramama kroz koje prolaze njihovi akteri, pružajući tako čitaocu mogućnost da se lično suoči sa destruktivnom snagom vršnjačkog nasilja i susretne sa njegovom kompleksnošću i raznovrsnošću. Pri tom je sigurno da ovo nijesu tek solipsistička izolovana iskustva, što je uostalom pokazao i cjelokupan konkurs, već predstavljaju upozoravajući signal jedne cijele, sebe svjesne generacije, koji se očitava kroz sve odabrane priče i kojim nas pozivaju da im se priključimo u njihovom iskrenom nastojanju da se bore protiv ove neprihvatljive pojave.

Pavić Radović

IMAJ U VIDU!

Zbirka priča „Imaj u vidu“ nastala je kao rezultat književnog konkursa za kratku priču na temu vršnjačkog nasilja koji je NVO TNT, u partnerstvu sa NVO Savez za djecu i mlade - KUĆA, organizovala za sve mlade iz Crne Gore, uzrasta od četrnaest do devetnaest godina. I zbirka i predstava „Lutka“, koja je nastala po motivim priča iz zbirke i u kojoj učestvuju učenici srednjih škola iz Podgorice, integralni su dio šireg projekta „IMAJ U VIDU“, koji je u periodu od aprila do oktobra 2019. godine, sproveden u okviru platforme “Koalicija protiv vršnjačkog nasilja u crnogorskim školama” i podržan od strane nevladinih organizacija Roditelji, Juventas, Unije srednjoškolaca Crne Gore i Centra za podršku lokalnom i regionalnom razvoju.

Sprovođenjem ovih aktivnosti, ideja nam je da što veći broj mladih ljudi uključimo u borbu protiv vršnjačkog nasilja kroz kreativno izražavanje, smatrajući da se ovakvom vidu djelovanja mladih pažnja najmanje posvećuje.

Glavni cilj cjelokupnog programa je podizanje svijesti javnosti o važnosti prepoznavanja različitih oblika vršnjačkog nasilja i negativnim posljedicama koje ono ostavlja, promovisanje drugačijeg i pristupačnijeg modela za njegovo osvjetljavanje, te uključivanje ciljne grupe u kreiranje sadržaja. Problem na koji želimo uticati je veoma zastupljen stav kod velikog broja pripadnika ciljne grupe i drugih članova zajednice, da su nasilni obrasci ponašanja prema drugom i drugačijem uobičajeni i prihvatljivi obrasci ponašanja i mjera uspjeha, a da je pozicija žrtve – mjera slabosti; kao i na nezainteresovanost, relativizaciju i nerazumijevanje fenomena nasilja i ukazivanje na njegovu štetnost po žrtve, nasilnike i zdravlje zajednice. Očekivanja su da pojedinci koji su učestvovali u projektnim aktivnostima, kao i oni i koji budu korisnici rezultata projekta, odnosno čitaoci i gledaoci, ozbiljnije shvate značaj problema vršnjačkog nasilja i intenzivnije se uključe u njegovo suzbijanje.

NVO TNT
NVO KUĆA

DJEČAK KOJI JE ČUTAO

Druga nagrada na književnom konkursu za kratku priču na temu vršnjačkog nasilja, u organizaciji NVO TNT i NVO KUĆA

Opet je sjedio sam na istoj klupi i jeo sendvič. Prišao mu je momak sa dva druga, dosta krupniji od njega, nešto mu rekao i gurnuo ga tako da mu je sendvič ispao iz ruke. Nakon toga su otišli. Ostao je sam i gladan. To je bio prvi i posljednji kontakt sa nekim toga dana.

Danas nisam tako loše prošao, razmišljao je, bilo je i gorih dana. Štaviše, ovo mu je bio relativno dobar dan. Niko mu se nije obraćao, ali zato ga danas nisu ni tukli.

Došao je kući. Majka nije bila tu. Otkad ih je otac ostavio, iako lošeg zdravlja, morala je da radi kao kućna pomoćnica kako bi mogli da prežive. Nikada joj nije pričao o svojim problemima. Znao je da ih ona ne može riješiti, a da će joj saznanje biti još teže od bolesti. Dobijene povrede vješto je skrivao, a loše raspoloženje pravdao umorom. Njegovo utočište bili su snovi.

U snovima je mogao biti ko god hoće. Izabrao je da bude isti dječak - mršav, povučen, miran, dobar đak. U tom snu on je ostao isti, ali je svijet oko njega bio drugačiji, ljepši, vedriji. Nije bilo bitno koje je vjere, koliko ima para i da li će na kraju dana doći u skromnu kućicu ili luksuznu vilu. Taj svijet bio je njegovo utočište. Da je mogao da bira živio bi tu vječno. I bio bi srećan.

Nije ga napuštala vjera da će svaki novi dan biti bolji. Morao je tako. Bio je uvjeren da se ujutro budi u svijetu o kojem sanja. Međutim, san bi se u košmar realnosti pretvorio za veoma kratko vrijeme.

Srijedu nije volio. To je bio dan kada imaju fizičko. Tijesna i oronula svlačionica postajala je još manja, a on meta neizvijenih mangupa. Pokušavao je da ih ignoriše. Trudio se da ne čuje uvrede. Posebno su ga boljale one upućene njegovoj majci. Međutim, bio je bespomoćan da išta uradi. Čutao je i trpio. Kada bi vidjeli da ne mogu verbalno da ga isprovociraju, krenuli bi fizički da nasrću na njega. Samo bi se sklopčao i čekao da prestanu ili da neko od profesora naiđe. Čak i tada ne bi progovario. Znao je da bi bilo koji vapaj u pomoć ili suza, bili samo motiv više da nastave da ga tuku još jače. Mislio je da je hrabar i ponosan. Nije im dozvolio zadovoljstvo da ga vide slabog. A sistem, prije svega školski, nije ga prepoznao. Niti štitio.

Dani su prolazili. Bilo je perioda kada je češće dobijao batine ali bilo je i onih kada su ga ostavljali na miru. Valjda bi im dosadio ili su nalazili novu žrtvu. Izgurao je tri razreda srednje škole.

Došao je četvrti razred i uzbuđenja zbog ekskurzije. Dani su prolazili u iščekivanju iste. On nije bio uzbuđen. Znao je da nema novca da priušti ekskurziju. Majka je radila i više nego što može da bi imali za goli život. Prihvatio je to kao činjenicu koju ne može da promijeni. Nije joj ni tražio. Bio je skroman, svjestan koliko bi joj bilo bolno da prevali: *Nemamo!*

Dva dana prije ekskurzije bilo je veliko nevrijeme. Uporna kiša, kakva zna biti poslije dugog ljeta, padala je cijelo jutro. Iz škole je žurno krenuo kući. Vrijeme je kratko razmišljajući kako će makar malo počiniti od svakodnevnih poniženja dok nasilnici budu obilazili evropske metropole. U tom razmišljanju prekinuo ga je dobro poznat glas koji ga je dozivao.

Ne opet, pomislio je. Ponadao se da su konačno prestali i da je ekskurzija bila njihova preokupacija. Ali su ga se i pored svih obaveza sjetili.

Bilo ih je trojica, a sa njima su išle dvije djevojke. Došli po dnevnu dozu zabave, počeli su da

ga maltretiraju. Na kraju su ga i udarili.

Ali ovoga puta nije bilo isto. Ustao je i uzvratio udarac. Sav bijes i mržnja koji su se u njemu više od tri godine sabijali, eksplozirali su. Povrijeđen ponos, pogotovo pred djevojkama izazvali su nikad burniju reakciju. Uzvratio je udarac. Ali nastavak priče ne nudi preokret iz holivudskih filmova. U životu su ga ostavile djevojke koje su u nevjerici jedva uspjele da obuzdaju tri zvijeri. Otišli su dok je ležao u lokvi krvi i vode.

Bol je bio neopisiv. Jedva je uspio doći do kuće. Ušao je u kupatilo. Nije se prepoznao u ogledalu. Pustio je suzu koja se preko krvavog lica slila u umivaonik. Za njom druga, treća... Sve ga je boljelo i bilo mu je muka. Nije mogao da podigne pogled. Prvi put se zapitao čemu sve ovo. Zašto baš on?

Svjestan da do sada nije imao priliku da bira kako će teći njegov život, odlučio je da više nikada ne napusti onaj samo njegov – sanjani. Jedino što ga je do sada u tome sprječavalo - bila je majka. Znao je da će njeno mnogo puta ranjeno srce, prepući od tuge. Tješio se. I njoj će biti lakše. U posljednje vrijeme, ionako neugledne porcije hrane bile su još tanje. Makar više neće biti gladna, razmišljao je.

Nije više bilo argumenata protiv da prekine ovu agoniju. Jadan, prebijen, moker i gladan, smogao je snage da napiše oproštajno pismo majci. Bilo je to pismo u kojem joj je ispisao višegodišnji teror koji je proživljavao. Teror koji su svi oko njega vidjeli, a niko nije uradio ništa da ga zaustavi. Teror za koji ona nije znala jer je svoju ulogu doveo do savršenstva.

Objasnio joj je da je ne krivi nizašta. Naprotiv! Njena borba za njih dvoje, bila mu je motiv da izdrži sve, da se nada da će jednog dana dočekati svoj san... Zahvalio joj je na svemu, napisao da je voli, da bude jaka, da preboli koliko god teško bilo. Obećao joj je da će opet biti zajedno u njegovom snu.

Majka je te večeri došla kući ranije, sa novim koferom u ruci, srećna. Brzo se skamenila. Našla je na stolu dvije koverta i mrtvog sina u kadi. Prva koverta, koju je ona toga jutra ostavila da je sin nađe kad dođe kući, bila je neotvorena. U njoj je bio novac koji je ona prethodnih mjeseci, radeći izvan svojih mogućnosti, zaradila za njega, za njegovu ekskurziju. Druga je bila oproštajno pismo njenog sina.

MARKO KOVAČEVIĆ / IV RAZRED
 JU GIMNAZIJA SLOBODAN ŠKEROVIĆ, PODGORICA

ĆELIJA

Treća nagrada na književnom konkursu za kratku priču na temu vršnjačkog nasilja, u organizaciji NVO TNT i NVO KUĆA.

Znate, nekada predmet ne volite zbog profesora, nekad profesora zbog predmeta koji vam predaje, a najradije ni jedno ni drugo. Nijesam naročito volio biologiju ni u jednom periodu svoga školovanja, niti sam imao neku izuzetnu ocjenu iz iste. Volio sam jedino kako profesor divno raspoređuje teze o ćelijama i citoplazmi zelenom tablom, ako se to može uračunati u neki pozitivan bod.

Jedan od tih časova će mi ostati u sjećanju zauvijek. Pričajući o ćeliji kao osnovnoj jedinici i funkciji svih živih bića, profesor je odlučio da podijeli neke svoje zanimljivosti vezane za nju. Rekao nam je da se svaka ćelija u našem tijelu uništava i bude zamijenjena novom, pa tako svakih sedam godina, čovjek nezvanično dobija novo tijelo. Istinitost ili upitnost te činjenice provjerite kod mog profesora, ja je ne znam. Ja sam počeo da plaćem sa tom viješću, a da niko, osim mene, nije znao zašto.

Ne mogu ni da vam opišem koliko olakšavajuće i utješno zvuči da ću jednoga dana stvarno imati tijelo koje nije zlostavljano i mučeno. Tijelo koje na sebi neće imati otiske zlobe, koje se neće osjećati iskorišćeno. Tog dana sam odlučio da je vrijeme da prihvatim i ne okrivljujem sebe, počeo sam sa psihološkim sesijama. Psihološkinja me na prvoj pitala kako se osjećam. Šta sam mogao reći kako se osjećam? „Ženo draga, ja sam seksualno zlostavljan, u sopstvenoj školi, od strane najboljeg druga jer sam priznao da sam gej. Zar stvarno misliš da ću da plešem od sreće?“, govorio je neki đavolji glas u meni koji sam gušio kiselim osmijehom. Sesije su stvarno trajale dugo i ni jedna nije bila ista. Na jednoj ne znam da li više ubjeđujem sebe ili psihologa da sam dobro, na sledećoj pričam koliko sam srećan jer mi je ujak kupio nove patike. To nijesam više bio ja.

Kada te zlostavljaju, ne oduzmu ti samo mir koji si imao. Oduzmu ti ličnost, pokidaju sve konce i veze snova, ostave te da plivaš u okeanu depresije, a na kraju ti kažu da ne pričaš nikome o tome. Tu počinje borba sa samim sobom. Kako objasniti sebi da te zlo koje ti je načinjeno ne definiše? Kako da shvatiš da to nije bilo tvojom zaslugom i da ti nisi kriv za učinjeno? Kako da spavaš mirno, bez straha i strepnje da ako ponovo otvoriš oči - ponovo će se desiti?

Zatim počinje da te guta mizerija. Šalješ signale pomoći, ostavljajući tragove, male pozive u pomoć ljudima oko tebe, ali svi su nedostupni, nijemi, slijepi. Ne čuju i ne vide. I ako znaju - ne znaju. Pitaš sebe zašto si ti taj koji se krije, umjesto da na sva zvona pričaš svoju nepravdu. Upravo tako, osjećaš se osramoćeno, prokletu, i to te prati. Prati te dok češljaš kosu ili se gledaš u ogledalu. Prati te na svakoj slici gdje se bezbrižno smiješ, u svakoj misli kojom planiraš put dalje. Zarobljen si i robijaš doživotno. Etiketiran si, obilježen, ne od drugih već od sebe. Čovjek se može boriti sa svime, ali sa samim sobom najteže. A ja se i dalje borim.

Umoran sam i razočaran. Je li zlo ako želim osvetu, ako želim osvetiti svaku svoju suzu, neprosavanu noć u strahu, svako gađenje prema samom sebi? Gore li je biti zlostavljač ili žrtva? Čija savjest mirnije spava? Zato, reci mi, možeš li ti zaspati mirno? Ja i dalje ne mogu.

TIJANA VULIĆ / III RAZRED

JU SREDNJA EKONOMSKA ŠKOLA MIRKO VEŠOVIĆ, PODGORICA

IMAJ U VIDU – PROBUDILA SAM SE!

Probudila sam se... i opet je to samo bio san. Realnost me dočeka svakog jutra... Budim se i gledam jastuk obgrljen suzama i bolom koji me prati čitavog života... Svake noći, kada legnem u krevet, čekam nešto što nikada dočekati neću, čekam i vjerujem u nemoguće. Svaku noć pitam zvijezde koliko će ovo da traje i koliko će još život da me muči? Čini mi se, do vijeka.

Kada sam bila mala, sa roditeljima sam izlazila na šetalište, slušala smijeh djece, gledala kako se druže, igraju žmurke, broje do 100, a onda nikoga nema. Sanjala sam o tome otvorenih očiju. To mi se danas i dešava, samo ne kao igra. Brojim samo do 10 i nikoga nema oko mene. Valjda jer se razlikujem. Gledaju moja kolica kao moj stid, kao neku najveću sramotu koja se čovjeku može dogoditi.

Dugo vremena sam se bojala svega: dodira, riječi. Mislila sam da me moja porodica ne voli, da sam im samo teret. Koliko sam puta u kolicima pretrpjela podsmijeh ljudi - gledali su me čudno, podrugljivo. Bojala sam ih se, mislila sam nudiće mi. Gledali su me čudno, ali mislim da sam ja njih gledala zavidno. Žudjela sam za osjećajem dodira tla, a oni za novcem, provodom, klubovima... Meni je samo zdravlje trebalo.

Sjetih se najljepšeg momenta u mom djetinjstvu. U gradskom parku su napravili ljuljaške namijenjene djeci u kolicima. Možete li zamisliti kolika je to sreća za nekog poput mene? Možda ne možete ni da naslutite. To vam je, kao kada djetetu date grad od čokolade, kao kada pubertetliji date neograničenu slobodu, kao kada student položi svaki ispit u roku. Kao kada se iz ljubavi rodi dijete, to je kao kada vaši voljeni treba da umru, i to vam je najveći strah, a oni se vrate u život. E to vam je, baš tako! Baš kao da se svi snovi ostvaruju, kažem vam, ne možete ni zamisliti taj osjećaj!

U svom tom iščekivanju, majka me je povela na igralište koje je bilo prepuno djece. Bilo je mnogo ljuljaški, klackalica, tobogana. Ta djeca, sreću nijesu pronašla u svim tim stvarima, već na toj jednoj ljuljašci, namijenjenoj „invalidima”. Ljuljala su se na njoj bijesno, po njih sedam ili osam. A ja... samo su suze tekle, jedna za drugom, boljela me je duša. Niko od njih, nije me čak ni pogledao, a ja jedva čekala da odemo. Mislila sam da ću tamo doživjeti najveću sreću, međutim plakala sam, duša mi se kidala, vrištala iznutra. Moja bespomoćna majka samo se okrenula i rekla mi „idemo“.

Nadala sam se da ću nekada toj djeci biti primjer, da će me razumjeti. Ali, nijesu. Možda ljudi, dok ne okuse bol na svojoj koži ne mogu ni da shvate. Ja ovu bol i patnju nikome na svijetu ne želim i ne dam. I shvatam riječi moje majke: „Svega će biti, novac dođe i prođe, samo Bože zdravlja daj!”

Pišem i pišaću o svom bolu koji preživjeh, vidjeh, osjetih na svojoj koži. Cilj mi je samo da osvijestim mlade ljude! Osoba koja ima invaliditet i smetnje u razvoju, nije gubava, nije kako kažu, odvratna, ona ima čisto srce i dušu. Kako su tako oholi, nezadovoljni, kada će shvatiti da

su ljubav i zdravlje dvije najbitnije stvari koje čovjek može da ima.

U školi sam imala odličan uspjeh, nastavnici su uvijek govorili *natprosječno inteligentno dijete*, dok su me djeca odbacivala. Na moje dobre ocjene vikali su na mene, i govorili da me, kako nastavnici, tako i svi ljudi žale tokom čitavog života. Govorili su da sam nesposobna za život. Pitala sam se dugo kako to mogu da izuste. Pored svih uvreda, nikada nisam mogla da ih vrijeđam. Čak sam do desete godine smatrala da ih nijesam vrijeđna.

Nijesam to mogla više. Odlučila sam da se borim protiv nepravde, da temu nasilja svuda stavljam u prvi plan. Sa svojih 15 godina sam otvorila nalog na fejsbuku i tvideru. Smatrala sam da mogu da radim ono što rade i druga djeca mog uzrasta. Odlučila sam da ću slike u kolicima, uprkos svom riziku, izbacivati na društvene mreže. Nadala sam se da ću u moru tih ljudi, naići na nekog ko će me razumjeti. Počela sam da skupljam pratiocice, pisala sam motivacione priče, nadala se da neću nailaziti samo na osude. Budila sam polako svijest u mladim ljudima i počela sam da volim sebe. Davala sam primjer ljudima u mojoj zajednici da se dijete u kolicima može istaći i biti među najboljima.

Stizale su poruke. Bilo je užasnih, suze su mi išle zbog njih. Ljudi su pokušavali da me ubijede da vrijedim koliko i prašina. Ali, jednostavno, morala sam da se borim, jer sam osjećala jednog dana, staću na svoje noge. Znam, jača nego ikada! Htjela sam da probudim ljubav i rekla sebi „*želja gazi mogućnost*” a moja ljubav, gazi sve!

Dok sam bila manja, doktori su tvrdili da ne mogu da prohodam, ali nijesam htjela da vjerujem u to. Napisala sam priču i na tu temu. Prozvali su me pojedini na društvenim mrežama „smaračicom”. Uprkos svemu, vjerovala sam u sebe, suprotstavila sam se tome, zato se ovim putem obraćam svakom djetetu koje trpi bilo kakvo nasilje: ćutanjem se ne postiže ništa! Samo uništavamo sebe, pravimo još veću bol, grli nas tuga. Svako, ama baš svako zaslužuje sreću, zato želim da moja priča dođe do vaših ušiju. Želim da shvatite šta znači kada si bespomoćan, kada nemaš snage da pričaš. Želim da znate, da sitnice znaju da ubiju. Ne dozvolimo da smo saučesnici nasilja, saučesnici možda i u samoubistvu, jer je samoubistvo u stvari ubistvo, koje je proteklo iz hiljadu ružnih riječi. Moja krv nikada nije lila, ali sam se hiljadu puta budila u hladnoj postelji, nesrećna, bez želje za životom. Nijesu svi jaki, ne mogu svi da se suprotstave. Zato ustanimo svi i recimo NE svemu što nije lijepo, jer eto, u ovim kolicima sutra, možeš biti baš ti... Svima ljubav treba, zato budimo ljubav. Ne budimo mržnja koja u nečijem srcu svake večeri dovodi do najtužnijeg zvuka na svijetu, pucanja glasa u vrisku suza.

ANASTASIJA ĐURIŠIĆ / II RAZRED
GIMNAZIJA, JU SMŠ 17 SEPTEMBAR, ŽABLJAK

KO SMO MI?

Samo da se ne pozdravi sa mnom. Ne i ovog jutra. Dobro, gledaću u telefon i praviti se da ga ne vidim. O Bože, evo ga opet. Kako stalno da se pravim fin prema njemu a znam da je prljav? Svako jutro ista priča. A majka mi je rekla da ne treba da mu govorim ništa. Pored takvih se prolazi kao da ne postoje. Uh, dobro je, izbjegao sam ga. Neću više niko da me gleda kako se pozdravljam sa njim. Kad se pozdravim, čudno me gledaju. Moram da držim do sebe.

A možda sam trebao. Ništa me ne košta. Mada majka mi je rekla da su njegovi izbjeglice. *Prljav je.*

Možda mu je potrebna pomoć. Možda mu je potreban razgovor. Kažu grijeh je ne pomoći nekom u nevolji. A ruku na srce, lakše je držati se podalje od tuđih muka. Zato je majka u pravu. Ne tiče me se, ignorisaću ga. A kako bi meni bilo da me neko izbjegava? Možda griješim. Možda sam u pravu. Ali ne bi mi bilo prijatno svakako.

A i nije on kriv. U stvari, da li je uopšte bitno ko je kriv?

Možda ima neke talente. Možda je bolji nego što izgleda. Da, svakako da jeste, gori ne može biti. O, Bože, možda neko za mene ovako govori! Kako ja ovo razmišljam? Ko sam ja da sudim o ljudima na osnovu njihovog izgleda, boje kože ili bilo čega drugog? Poznajem li ja zaista tog dječaka?

Te dvije riječi koje promrmljamo svakog jutra, ne znači da je on gori ili bolji od mene. Oh, svakako jeste bolji od mene jer ne razmišlja ovako prizemno kao ja. Šta se dešava sa ovim programiranim mumijama da ne vide dalje od svog nosa i ne prihvataju drugačije. Ko su ljudi oko mene? Zašto ga svi izbjegavaju? Kad tako slijepo pratite nametnute stavove, šta se desilo sa rečenicom da odijelo ne čini čovjeka?

Reći ću vam. *Ja sam prljav.*

Ja sam zatrovan mržnjom. Ne, nije on. Ja sam nakaza. Ja ću sutra svoju djecu načiniti bezosjećajnim prizemnim nakazama, ako ovako nastavim.

Ja ću im govoriti da se sklanjaju kao što moja majka meni govori, ako nešto ne promijenim.

Ja neću da moja djeca sutra gledaju, kao što sam ja gledao na drugačije od mene. To je pogrešno. Zašto ljudi stvaraju rat gdje ga nema?

Reći ću vam. *Jer se nijesmo ni makac pomjerali od polazne tačke. Od mržnje. Od straha. Od podjela. To nas guši. To nije trebalo tako da biva. Ja sam prljav. Moje misli nisu čiste.*

Ako kažem kome za ovaj razgovor sa samim sobom, ja znam da ću biti kao on. Ali vrisnuću. Znam. Jer ovo mora da stane. Ja nijesam rođen da bih mrzio. Nijesam rođen da bih dijelio ljude na ovakve i onakve. Rođen sam da gledam na sve isto jer i jesmo svi isti. I moram da krenem da se mijenjam. Moram da kažem nekom za ovaj razgovor. Moja majka će razumjeti. I da ne razumije, reći ću. Vrisnuću. Pisaću. Govoriću ljudima o ovome jer mora da se priča. Ne razmišljaju svi kao ja. Ne dožive svi ovu katarzu kroz razgovor sa samim sobom. Ali doživjeće.

I znam. Da bih krenuo da mijenjam svijet moram da krenem od sebe. Svako od nas.

Dječaka ću danas pozvati na kafu.

NATAŠA MILIĆ / IV RAZRED
JU GIMNAZIJA PANTO MALIŠIĆ, BERANE

MIRIS SILOVANJA

12.maj 2002.

Znala je da nije trebala da dođe na žurku, ali je ovo Matein rođendan, tako je željela da ispoštuje drugaricu. Matea je bila zadovoljna, jer je preko stotinu ljudi došlo na njenu zabavu. Roditelji su bili na putu, tako da je velika kuća na dva sprata sa deset soba i velikom terasom, na kojoj je većina plesala, bila njima na raspolaganju.

Marija je sjedjela na kožnoj neudobnoj fotelji u kičerajski namještenoj dnevnoj sobi, u uglu, dok je oko nje na sofama gomilu tinejdžera pušila marihuanu.

Veče se, činilo se, zbog njenog dosađivanja beskrajno otezalo. Dok je u pozadini glasno bružala Detektivska priča, pored nje sjede mladić u običnoj bijeloj majici i farmericama, koje je spustio tako da mu se ispod vidio pojas bokserica. Mirisao je na crnu orhideju, a sa usana mu je visila cigareta.

- Smaraš li se? - upita.

Ona začuđena što joj je uopšte prišao, samo klimnu glavom. Nije bila provokativno obučena - lagana košulja koju je uvukla u farmerke. Imala je dečka Savu, koji je bio ljubomoran. Da je bio na žurci, sigurno bi već napravio scenu samo zato što se se ovaj mladić uopšte usudio da joj priđe.

Po njegovoj visini, držanju i nešto grubljim crtama lica zaključila je da je stariji od nje. Nije joj prijalo njegovo prodorno, duboko odmjeravanje. Osim tog nekog čudnog sjaja u očima, koji je Mariju preplašio, zbog kojeg joj je djelovao mračno, izgledao je privlačno, zračio nekom staloženošću, odsustvom bilo koje grimase. Neki momak priđe staklenom stolu na pola metra od njih i iz jedne od nekoliko posuda napunjenih ledom izvadi limenku piva. Momak pored Marije reče:

- Ej Baki, daj meni jedno pivo, ljepotici takođe.

- Ne pijem - reče Marija tiho, više kao za sebe, kada im je momak pružio pića. Nije željela da pije, ali mladić otvori obje limenke i pruži joj jednu.

- Nisam te ranije viđao, malena.

- Pa, ja i Matea se ne družimo često - odvrati ona i otpi jedan gutljaj piva. Taj gorki ukus nije joj se dopao, umalo je ne pripade muka.

- Koliko imaš godina?

-Prije mjesec dana sam napunila šesnaest.

-A tvoje ime ljepotice?- pita i uzme je za ruku na način kao da želi da se rukuju. Momci joj se nisu često nabacivali, jer je većinu i poznavala preko Save, ali ovaj momak i Sava se očigledno nisu sretali.

-Marija - odvrati ona.

- Pa dobro, Marija, ja sam Sergej. - reče i spusti ruku na njenu butinu. To joj zasmeta i instinktivno ga odgurnu.

- Imam dečka - reče ona, drhtećim, pomalo uplašenim glasom.

- Smiri se, ljepotice, neću ti ništa.

Ona okrete pogled od njega, kada mu jedan momak pride: - E Sergej, druže, imam eksere.

- Davaj druže, krepah - odgovori Sergej, kada mu momak u šaku ugura providnu kesicu, u kojoj je bilo nekoliko ekstazi tableta. Sergej jednu stavi pod jezik, ne vodeći računa da li ga Marija gleda, a zatim otpi par gutljaja piva. Vidio je da se Marija i dalje dosadivala, pa joj se obrati: - Hoćeš li da ideš oдавде?

- Pa glupo je da odem, Matea mi je rekla da sam među povlaštenima, odnosno da mogu da prespavam ovdje.

- Odvešću te ja do neke gostinjske sobe ako hoćeš.

- Ne hvala, idem do toaleta - odgovori ona i ode.

Baki pride Sergeju: - Imam i dozu za onu tvoju malu – reče i iz kesice pune bijelog praha polako ispusti jedan manji dio u njenu limenku. Sergeja je još par niti realnosti sprječavalo da se prepusti dejstvu tablete.

- Alo Baki, jesi li ti lud?! Ostavi se toga!

- Ma ajde, vidim ja cijelu noć je smorena, sad ćemo mi nju malo da pomamimo.

- Ne, jesi li ti normalan, Baki? Ako te prijavi, najebao si, još si na...

- Ajde ćuti, a i tebi treba malo akcije.

- Ona ima šesnaest godina druže!

- Ona ima šesnaest godina - ponovi Baki podrugljivo - Ne seri života ti!

Dok se Marija vraćala nazad i prilazila fotelji, Baki se sa kezom na usnama odvojio od Sergeja. Marija je nervozna pogledala u mobilni. Prethodno se preko poruka prepirala sa Savom, u kojima je on zaprijetio da će doći na zabavu, pa ju je uhvatila i panika. Nije znala da je mogao biti ljubomorani do te mjere da pravi scene na žurci na koju nije pozvan. Nije mogla da mu odgovori, jer joj je račun bio istrošen, pa je tiho psovala i popila je preko pola limenke piva u jednom gutljaju. Zatim je popila i ostatak. Nenaiknutu, mučnina ju je obuzela namah i gotovo joj se zavrtjelo. Sergej je pored duboko disao pod navalom adrenalina.

Marija je ustala, osjećala je gomilu kiseline u grlu i nadala se da će uspjeti da se popne uz stepenice bez padanja, jer je osjećala da ne može da se osloni na noge, da se sve oko nje vrtjelo u magli. Nije ništa mogla da raspozna, ni zidove, ni ljude oko nje, a muzika je u njenim ušima zvučala kao iritantno pištanje. Išla je stepenicama, očajno se pridržavajući objema rukama za ogradu, ne bi li ostala na nogama.

Znala je raspored soba na spratu, pa otvori vrata jedne od gostinjskih i čim uđe, sruši se na pod. Nije, zbog skoro potpunog prekida svijesti, mogla ispratiti Sergejeve korake iza sebe. Pridiže je i spusti na krevet.

- Donijecu ti vode. Hoćeš li da zovem nekog da dođe po tebe?

- Ne, nemoj nikog da zoveš - odgovori ona tiho - biće mi bolje za pola sata.

Matea, slavljénica, već pomalo naduvana došla je u sobu: - Sergej, Sava je došao na žurku, traži Mariju, a ja nemam živaca da se natežem sa njim, sredi to.

- Zašto ja?!

- Nemam pojma ko bi drugi, zato sredi to - pogledala je u Mariju - Ne želim da najebem, jer je Marija pijana kao stoka.

Marija, i dalje polusvjesna, upita: - Ko je došao?

- Ma niko bitan - odgovori joj on.

Marija je osjećala muku, ali nije mogla da povrati. U hodniku je odjekivala glasna muzika, udarala je u zidove sobe u koju je sa sobom unijela miris piva. Sergej se ispružio pored nje dosta blizu i stao da je mazi dugačkim prstima po otkrivenom dijelu ruke. Njoj taj dodir nije prijao,

oči su joj se sklappale, mada ga je jasno osjećala.

Tada se vrata sobe naglo otvoriše i Sergeja udari Sava, Marijin dečko, obučen u crno, ošišan do glave, kojem se ispod košulje na poprsju nazirala velika tetovaža.

- Šta ti radiš u sobi sa mojom djevojkom?! Hoćeš li da te ovdje polomim ili napolju?!

- Smiri se druže, bila je umorna, pa sam je doveo ovdje da odspava, ne pravi problem bez veze.

- Nećeš me ti učiti šta da radim, nemoj da te polomim!

- Mene u mojoj kući lomiti nećeš! - odgovori mu Sergej oštro, ščepa ga za kragnu košulje i izvede u hodnik. Udari tako jako da se Savina usna rascijepa. Nastavi pod navalom adrenalina, da ga udara iz sve snage. Kad ga je pritjerao zidu, zlobno mu se osmjehnu i reče: - Mala ti je baš slatka.

Sava nije stigao ništa da kaže, jer ga je Sergej nogom udario u lice i ostavio tako da leži na podu. Vratio se nazad u sobu i vidio Mariju kako sjedi na ivici kreveta, kao da se probudila iz magnovenja. Oči su joj sijale od bijelog praha. Svidjelo joj se kad je oborio na krevet i nježno joj ljubio usne, mazio po stomaku i grudima. Dok joj je otkopčavao šlic na farmericama, ona mu je uzvraćala poljupce. Otkopčao joj je bluzu ispod koje je bio mali bijeli grudnjak, a zatim skinuo i svoju majicu.

- Ne, ne želim to - reče ona, kad shvati njegovu namjeru.

- Ma hajde mala, to je najbolji dio svake večeri.

- Ne želim to - odgovori ona tiho, još uvijek bez snage, dok ju je on pritiskao svojim tijelom.

- Obećavam da te neću povrijediti.

Skinuo joj je farmerke do koljena. Ona, nespretna i još uvijek obamrla nije ni osjetila kojom je brzinom to uradio. Polako je ušao u nju, na šta je ona vrisnula od bola i obavila mu noge jako oko struka. Postajao je sve grublji, oštar bol kao da joj je cijepao donji stomak. Pokušala je da se pomjeri ispod njega, ali bezuspješno. - Šta radiš, nemoj molim te! - promrmrljala je.

Nije dobila odgovor, samo je njegovo prodiranje postajalo sve jače, imala je osjećaj da joj je došao do utrobe, koja kao da joj se popela u grlo i pulsirala. - Pusti me...!

On omamljen, pada preko nje kao u polusnu. Jedva se izvuče ispod njega. Sa teškoćom navuče farmerice i ogrnu se nekim kaputom, prvim s reda koji je virio iz otvorenog ormara. Suze su odjednom počele da teku i nijesu se zaustavljale. Osjećala je da miriše na taj muški parfem... Osjećala je da miriše na silovanje. Miris koji je ispunio njene nozdrve i čini se cijeli hodnik, cijelu tu kuću. Povraćala je po pločicama u hodniku, bila je sama sebi odvratna.

- Marija, jesi li dobro? - zapita je Matea, prišavši Mariji i nježno je uze za ruke, ali se začudi kada se Marija trgnu.

- Bože, Marija je li ti se nešto dogodilo?! Marija, reci mi nešto...!

- Gdje je Sava?!

- Otišao je kući nakon tuče sa Sergejem, jedva sam ga smirila. Hoćeš li da ga zovem da dođe po tebe?

- Ne, nemoj nikog da zoveš! - povika Marija.

- Je li ti Sergej uradio nešto?

Marija je očajna nastavila da plače, pa je skliznula niz hladan zid, a drugarica kleknu ispred nje, obrisa joj suze toplim prstima i obrli obraze: - Šta se dogodilo?

- Pusti me, Matea...

- Reci mi.

Marija je ustala. Osjećala je da ništa ne može izgubiti sada kada je sve što je imala bilo razbijeno u komade. Ona udahnu i onda odgovori: - Sergej me je silovao.

Rekla je to mirno. Njen glas kao da je bio urlik, iako je bila tiha. Svaka njena riječ je bila mala borba, da se ne slomi: - Tvoj brat me je silovao. Eto, to se desilo.

Otvorila je vrata i izašla iz kuće. Sada je miris silovanja zamijenio bol. Njena duša je u tom trenutku ubijena. Mrtva je hodala. Hodala je, željela da posustane, zavuče se u neku rupu i sama sebi liže rane.

Ubio si me.

Sve lijepo u meni si ubio.

Oduzeo si mi nevinost, prodro mi skoro do utrobe.

U meni si ubio bilo kakvu vjeru. U meni si ubio Boga. Ubio si ljubav.

Ubio si budućnost. Ubio si snove, u kojima si se uvijek vraćao. Ubio si moje tijelo, moju dušu. Moje suze su ispekle, isušile moje lice. Ubio si život.

Od mene si otjerao moje roditelje, mog momka, drugarice, moj grad. Svi su mi okrenuli leđa.

Ali, dao si mi nešto lijepo.

Dao si mi moje prokletstvo i moj blagoslov.

Moju ćerku.

Moju Kristinu.

MARIJA LALIĆ / II RAZRED
JU EKONOMSKO-UGOSTITELJSKA ŠKOLA, NIKŠIĆ

GDJE SMO POGRIJEŠILI?

Prvi zraci sunca probijali su se kroz spuštenu roletnu u malu sobu na četvrtom spratu solitera. Nenad je ležao budan na svom krevetu, koji je, pored jedne male police i gomile razbacanih knjiga, bio jedini inventar u sobi.

Nije spavao cijelu noć. Kao i u mnogim prije ove, glavom su mu se vrmale različite ideje kako da pobjegne od svojih problema. Postajalo je neizdrživo, ista priča se ponavljala svakog dana, a on nije radio ništa. Kao da je upao u neku vremensku kolotečinu i primoran je da proživljava jedan dan iznova i iznova.

Vrata sobe su se naglo otvorila i lice njegove majke proviri iza dovratka.

- Ajde ustaj, moraš da se spremiš za školu. Žurim na posao pa neću moći da te odbacim, moraćeš pješke.

- Majko, ne mogu danas u školu - reče Nenad kobajagi sanjivo - bolio me je stomak, nisam spavao ni dva sata ukupno.

- Ne glumi, u školu se mora ići, nema bježanja.

Nenad ustade iz kreveta i ode u kupatilo da se umije. Dok je izlazio iz stana, pola sata kasnije, nije razmišljao ni o čemu. Samo je išao, bezizražajnog lica, kao osuđenik kog vode na vješanje posle mjeseci izgladnjavanja i mučenja u tamnici. Potpuno pomiren sa svojom sudbinom.

- Ej, šta se radi? Pa ti reče da danas nećeš u školu?

- Ma majka me natjerala, nijesam mogao nikako da izvrdam.

Bio je to njegov drug iz komšiluka, Sloba. On je bio jedina osoba sa kojom je Nenad mogao da dijeli probleme.

- Au, pa šta ćeš sad?

- Ne znam, samo je sigurno da ovako više ne može. Nešto moram napraviti pod hitno.

Problem o kom su oni pričali bio je Gero. Gero je bio lokalni nasilnik i klošar. On je već neko vrijeme neprestano maltretirao Nenada. Udarao ga je, uzimao mu novac, jednom mu je čak i ukrao novu jaknu. Nenad je morao da slaže majku da ju je izgubio, pa je pored batina od Gera, dobio i nekoliko šamara od majke, jer je izgubio novu jaknu za koju su njegovi roditelji odvajali novac mjesec dana.

Ono što je u tome najgore, jeste da Geru ta jakna uopšte nije bila potrebna. To je ujedno i razlog što niko nije mogao da mu stane na kraj. Naime, on je bio dijete imućnih roditelja. Majka mu je radila u nekom ministarstvu, a čale mu je bio visoki činovnik u policiji. Tokom djetinjstva nije mu falilo ni „ptičjeg mlijeka“, on je sve to radio iz čiste zlobe. Zato što mu se, kako je on govorio, jednostavno može.

- Pa će ste vi drugari?- Gero se pojavi iza njih i zagrli ih preko ramena.

- Zdravo Gero – rekoše uglas obojica.

- Nijesam vas vidio nekoliko dana, šta se radi... Nego Nešo, zaboravio sam da kupim cigare, imaš li ti šta para?

- Nemam ništa.

- He he, pa nemoj da me zezaš. Znam ja da ti uvijek imaš love – reče Gero i poče da mu pretura po džepovima.

- Vidi, vidi! Tri evrića. A meni kažeš nema, je li? Šutnu ga jednom, a onda gurnu u živu ogradu pored puta.

- Ha ha ha ha, ajde momci, odoh ja, vidimo se sutra Nešo.

- Pa ovo stvarno prelazi sve granice - reče Sloba, ali tek pošto se uvjerio da je Gero umakao dovoljno da ih ne čuje.

Nenad nije pričao, samo je nastavio da ide sa istim onim izrazom lica kao kad je izlazio iz zgrade.

Gero je već po navici došao kući u kasnim satima. Na vratima ga je čekao otac sa strogim izrazom lica dok je majka gledala kroz otvorena vrata iz dnevne sobe.

- Pa će si ti konju do sad? Znaš li koliko je sati?

- Pravo da ti kažem, baš me briga.

- Slušaj mali, već sam ti rekao da tako ne pričaš sa mnom!

- Ma okani me se, majke ti.

Gero prođe pored oca kao da ga nema i ode u svoju sobu.

- Pa majku mu, đe smo mi pogriješili sa njim? - reče Gerov otac i pogleda u svoju ženu koja je sjedila u fotelji i gledala u pod suzdržavajući se da ne zaplače.

- Ne znam, bio je dobro dijete. Učiteljica ga je stalno hvalila, a onda je najednom sve puklo i našli smo se u ovoj situaciji.

- Nije se on, Sanja, promijenio preko noći, nego ti nisi bila tu da vidiš šta ti radi dijete.

- Pa da, za sve sam ja kriva, kao i obično!

I samo nastaviše da se svadaju kao i mnogo puta u zadnjih nekoliko godina. Posao ih je udaljio, kako od sina, tako i jedno od drugog. Prvo je zahladnio odnos, onda je vremenom postepeno umrla ljubav, a posle toga ostale samo obaveze i svađa kad se kućna vrata zatvore.

Nenad se vraćao kući sam. I Sloba mu je postao neprijatan. Osjećao je da ga sažaljeva i to ga je peklo. Stidio se svoje slabosti. Stidio se što nije onakav muškarac o kakvim je čitao u stripovima i kakve je gledao u filmovima. Tu je prelomio. Sjutra će se suprotstaviti Geru, pa kud puklo da puklo. U fioci je našao mali nož skakavac koji mu je stric poklonio kad su bili na pecanju prošlog ljeta.

Gero ga je sreo na ulici malo prije škole.

- Pa će si Nešo, šta ima?

- Evo.

- Imaš li šta para da mi pozajmiš?

- Imam.

- Ooo, znači naučio si nešto od juče, aj' daj.

- Ne dam.

- Ha!?! Šta reče?!

- Rek'o sam da ti ne dam pare.

- Ha ha, pa ti si izgleda puk'o, aj' daj pare, bolje ti je!

- Rekao sam da ne dam.

- Slušaj ti mali...

Uhvatio ga je za vrat, ali nije stigao da završi rečenicu jer je osjetio oštar bol ispod rebara. Instinktivno je dohvatio rukom mjesto bola. Osjetio je toplotu a onda vidio da mu je ruka crvena. Pao je na koljena u prašinu i pogledao Nenada u lice. U očima dječaka vidio je strah i preneraženost. Tek je shvatio šta je uradio i nije znao šta da radi. Bacio je krvavi nož na ulicu i pobjegao glavom bez obzira. Na sreću neki deda vidio je šta se desilo i pozvao je Hitnu pomoć

koja je stigla na vrijeme, pa tako, opet na sreću, ova priča nije završila kao mnoge druge, ali će ovi događaji ostaviti ožiljke na oba momka. Jedan mlad život je mogao da bude izgubljen, a jedan uništen. A zbog čega?

Zbog okolnosti u koje ih je gurnuo svijet u kom su živjeli. Ni jedan od njih nije kriv više nego njihovi roditelji i cijelo društvo koje je dopustilo da mu ovakve priče postanu svakodnevica i prihvate se kao normalne.

BOGDAN TEŠOVIĆ, / II RAZRED
JU SREDNJA STRUČNA ŠKOLA, PLJEVLJA

PUSTINJA

- Gospodine Baster, da li možda danas želite da nam ispričate Vašu priču?

Mršavi mladić, ispijenog koščatog lica, koji je sjedio na jednoj od kružno postavljenih stolica, nije napravio ni najmanji pokret. Ponašao se kao da nije ništa čuo i kao da se ne nalazi na grupnoj seansi kod psihijatra, već u nekoj od onih pustinja o kojima je često pričao dok je bio na liječenju u Crnoj Gori. Jedva da je imao devetnaest godina, ali više je ličio na sasušeni, zakržljali bor, nego na mladića koji je trebalo da zrači životnom snagom.

Ako ne želite da govorite ne morate, ali budite sigurni da tako sebi činite štetu. Prošao je mjesec od kad ste došli u našu ustanovu, a nijeste rekli ni jednu riječ. Razgovarajući sa Vašim ljekarima u Crnoj Gori, saznao sam da ni tamo nijeste govorili, pa su odlučili da Vas pošalju nama u *Dom otpisanih*.

Baster uzdahnu i mučno procijedi kroz zube:

- Doktore Saileviću, žao mi je, ali ja sam zauvijek otpisan i izgubljen. Vama izgleda da sam još živ, ali varate se. Stigao Vam je kovčeg sa mrtvim čovjekom.

- Oh, gospodine Baster, drago mi je što sam konačno čuo Vaš glas, ali čemu to što govorite? Dok ste bili na liječenju u Crnoj Gori, uspjeli ste godinu dana da ne uzimate narkotike. Zašto ste se odjednom predali, začutili? Samo nam ispričajte svoju priču, osjetićete kako popuštaju okovi oko vaše duše.

Baster je ustao sa svoje stolice i počeo glasno da se smije -Ha! Ha! Ha! Ha! U očima dr Sailevića se vidio sjaj, shvatio je da neprobojni Basterov oklop popušta.

- Govori Bastere, govori! – počeo je da viče dr Sailević, a njegove riječi su odzvanjale u velikoj bijelo okrečenoj prostoriji - ruši taj prokleti nevidljivi oklop koji te okružuje i unutar kojeg samo veneš!

Baster se bolno nasmiješi i počeo da govori svoju priču.

- Rodio sam se u malom podgoričkom naselju. Moja majka je na porođaju umrla. Iz ranog djetinjstva pamtim samo pijanog oca, prazni, trošni stan i moj šesti rođendan. Tog desetog decembra, moj otac mi je odlučio kupiti rođendanski poklon, mada mi je rođendan bio u septembru. Donio mi je igračku... Od sreće sam skakao po krevetu, trčao oko stola i nesrećnim slučajem razbio očevu omiljenu čašu. Poslije toga sam dobio batine na koje sam već bio navikao. Nekoliko masnica i prođe, ali ja sam sada imao svoju igračku.

Sljedeće godine u septembru sam krenuo u školu. Otac mi je za tu priliku obezbijedio novu, prilično veliku jaknu, iz koje sam se jedva vidio i cipele koje su bile napukle sa strana. Moja visina, težina i fizički izgled bili su... pa... čudni. Bio sam ružniji od smrti, mršaviji od crkvenog miša, visok kao mahovina. Imao sam ogromne uši i krivi nos, bio tih, zbunjen, uplašen od sopstvene sjenke i iznenađen prizorima koje sam ugledao prvih školskih dana. Djeca koju sam tada vidio bila su napredna, rumena i lijepa, međusobno su pričala i čak se igrala. Svi su me gledali čudno, pa čak i učiteljica. Imao sam osobine koje bi svaki mučitelj poželio svojoj žrtvi.

Baster naglo učuta, ali se poslije nekoliko trenutaka trgnu i obrisa lice.

- Ah, proklete suze, mislio sam da sam ih do sad sve potrošio.

Kako sam odrastao shvatao sam da ja i oni koje je trebalo da zovem drugarima, nijesmo isti. Nažalost, oni su to shvatili mnogo prije mene. Počeo sam da dobijam različite nadimke: šklemponja, mršavi, bogalj, dronjavi, jado. Pošto sam učio bolje od ostalih zvali su me i štreber, bubalica... Moj jedini prijatelj bio je Nermin. Njega su svi prezirali zato što je Rom, a mene jer sam bio ja.

Svaki dan je bio isti. Poruge, udarci, ismijavanje. Bio sam nemoćan. Nijesam se suprotstavljao. Ipak, kad sam bio u osmom razredu odlučio sam da reagujem, jer je za vrijeme časa fizičkog neko stavio pseći izmet u moje cipele. Požalio sam se nastavniku fizičkog koji je na moje žalbe odgovorio da neće da se igra policajca i da se obratim: pedagogu, psihologu, direktoru... Dok sam taj dan išao kući razmišljao sam o sutrašnjem razgovoru sa direktorom, a iza leđa sam začuo neki glas:

- Bastere, Bastere, sačekaj me! Moram nešto da ti kažem...

Okrenuo sam se i ugledao Nevenu.

- Znam ko ti je ono uradio, Orion Slejeric, posvjedočiću to sutra kod direktora, kunem se.

Mislim da se tada nešto u meni desilo, nešto čudno i neopisivo, ali nijesam znao šta. Bio sam ogorčen, jadan i nikakav, ali se neka svijeća upalila u mom srcu. Kada sam došao kući oprao sam cipele i dugo razmišljao o svemu, a najviše o Neveni. Sljedećeg jutra, Nevena i ja smo otišli kod direktora. Kada smo mu ispričali šta se dogodilo pozvao je Oriona Slejeric, prijeteći da će dobro da plati za svoje navaspitanje i bezobrazluk. Orion je došao, direktor ga je zaista dobro izgrdio i rekao mu da sutra dovede roditelje. Mislio sam da mi je pravda na dohvat ruke.

Sljedećeg jutra čekali smo Oriona i njegovog oca u kancelariji direktora, koji je bijesno negodovao: - Kakva je to neodgovornost? Čekam ih već punih sat vremena. Imaće šta da čuje kad se napokon pojave.

Poslije nekog vremena čulo se kucanje na vratima i ušao je visoki gospodin u elegantnom odijelu.

Direktorovo namršteno lice pretvorilo se u zapanjenu voštanu figuru.

- Oooo... Pa Vi ste gospodin Slejeric... Oh, izvinite molim Vas što sam Vas omeo... Vjerovatno ste imali danas važnijih poslova od slušanja laži ovog balavca Bastera... Bastere, zar te nijesu naučili kući da nije lijepo lagati?!

Preneraženo sam posmatrao prizor. Svaki minut sam očekivao da će kleknuti pred Orionovim ocem.

- Gospodine Slejericu još jednom izvinite, duboko, duboko Vam se izvinjavam! Čuo sam i da ste na pragu da zaradite drugu milijardu, oh zaista uspjeh za naše malo crnogorsko tržište! Gospodin Slejeric ga je samo posmatrao sa dubokim prezirom.

Poslije tog događaja sam osjetio duboku prazninu u sebi. Taj osjećaj sam kasnije nazvao pustinja. Zamislite da ste sami, goli i nemoćni usred velike pustinje u kojoj pješčane oluje nikada ne prestaju. Pijesak vas svuda probada, kopa vam oči, a nikoga nema da vas zaštiti.

Znači to su te njegove pustinje o kojima su mi pričali njegovi ljekari iz Crne Gore, pomisli dr Sailević.

Baster duboko uzdahnu i nastavi.

- Osim pustinja tih dana sam osjećao i nešto drugo, batine Oriona i njegove družine koje su postajale sve češće od kad se pročulo ko je njegov otac. U devetom razredu sam prestao da budem dobar đak i da ispunjavam školske obaveze. Moj najveći školski uspjeh je bio povratak

kući zdravog nosa, bez rana i modrica.

Konačno se završila i osnovna škola. Maštao sam da će bar za nijansu biti bolje u srednjoj, ali nije. Često su me učenici iz svih razreda pozivali na *megdane*, a kada bih odbio, dobijao sam jedan obilan set pogrdnih epiteta. Bio sam privlačan za nasilnike svih vrsta. Visok metar i šezdeset osam, a težak svega pedeset sedam kilograma, ružan, dosadan, dronjav.

Nije mi se išlo u školu, nije mi se živjelo. Dane sam provodio na ulici, na klupama u parkovima, na pločnicima, u ulazima. Jedne večeri, dok je provijavao snijeg, ugledao sam nasmijanog, naizgled dobroćudnog, čovjeka koji me prizivao sebi. Pričao je lijepo, nazivao me čas sinom, čas bratom. Obecavao mi je sreću i bolji život. Grlio me i nudio mi prevoz do kuće. Bio sam zbunjen i iznenađen. Ne sjećam se kad je neko zadnji put bio dobar prema meni. Jednog dana gurnuo mi je nešto u džep i rekao da ću ako budem želio još, morati da platim. To je bio heroin. Vrlo brzo sam postao zavisnik.

Herion mi je dva-tri sata pružao sve ono što sam cijeli život želio: mir, sreću, blagostanje, slobodu. Uskoro mi je trebalo sve više i više heroina, a samim tim i sve više novca. Krao sam, otimao i ko zna šta bih sve još uradio za šačicu zadovoljstva koje mi je pružao. Kada bi prestao da djeluje, moja pustinja je postajala sve gora, pretvarala bi se u ledenu tundru i tada su me probijale ledenice kroz cijelo tijelo. I sve bi još trajalo da me nijesu pronašli predoziranog u potkrovlju napuštene zgrade i odveli na liječenje. Neću vam pričati kroz koji sam pakao tada prolazio. Ipak sam uspio da ostanem čist, godinu dana. Posljednjih petnaest dana sam prestao da govorim. Shvatio sam da za mene postoji samo jedan izlaz - smrt, ali odlučio sam da danas progovorim, da kažem svima šta su mi uradili, a posebno onima koji su čutili i bili slijepi za moj jad i moju golgotu.

Ne želim da iko, ikad bude zlostavljan i mučen.

Baster odahnu i ode u svoju sobu. Svi prisutni su bili zatečeni i nijemi.

Dr Sailević cijelu noć nije spavao, razmišljao je o novoj terapiji koja će Bastera vratiti među žive. Istovremeno, Baster je spavao najtvrdim snom u životu. Snom iz koga nema buđenja. Njegova posteljina je bila nadojena skorelom krvlju, a žile na njegovom vratu prerezane. Basterova poruka je bila dovoljno jasna.

JOVO RADOVIĆ / II RAZRED
JU PRVA SREDNJA STRUČNA ŠKOLA - NIKŠIĆ

SIRKO NOVINAR

Mladom Darminu nije bilo lako da svakodnevno putuje deset kilometra od sela u kojem je živio do škole. Topao majčin zagrljaj svakodnevno ga je grijao iako je znao da, kada padne prvi snijeg, do škole pješaci gazeći po klizavim i hladnim vrljetima. Ustajao je rano da bi otišao u školu, a mrak ga je, često, zaticao pred dolazak kući. Ponekad bi začuo urlik vukova, uplašio bi se, srce bi mu zatrepilo, ali je hrabro kročio sklanjajući pogled od otisaka vučjih šapa i često razgovarao sam sa sobom glumeći da ima druga pored sebe. Međutim, prava drama nije se odvijala u toj pustoši, već u školi, među njegovim drugovima, često, za vrijeme odmora, kada je trebao biti najbezbrizniji. Veliki odmor svaki učenik jedva čeka, a on...

Darminovi roditelji su živjeli od prodaje mliječnih proizvoda. To nije bilo dovoljno da on svakog dana dobije novac za doručak dok je na odmoru u školi. Zato mu je majka svakog dana pravila sendvič od vrućeg hljeba, kajmaka ili sira. I dok su ostali učenici kupovali hamburger i koka kole za vrijeme odmora, Darmin je ostajao sam u učionici i, uz sok od borovnica koji je pravila njegova majka i pakovala ga u malu zelenu flašu od kisjele vode, sa slašću je gutao mamin sendvič. Na proljeće, kada bi brao pečurke i prodavao ih, sakupio bi nešto novaca i tada bi ponosno ulazio u obližnji lokal i sve vrijeme gledao u drugove da provjeri da li oni primjećuju da je tog dana kupio hamburger i koka kolu kao i oni svi. Njegova mlada duša nije shvatila u kojoj je on prednosti. Vruć majčin hljeb, tek pečen, i domaći sir ili kajmak - koja divota u odnosu na hamburger i koka kolu i svu tu brzu hranu koja uništava zdravlje.

Početkom decembra, napadao je veliki snijeg. Ustao je rano. Majka mu je pripremila sendvič. Pošto je za njih folija bila luksuz, sendvič je uvijala novinom. Dok je oštar vjetar fijukao i stapao se sa ledenom kišom, Darmin je žurio ka školi. Snježna kiša je natopila Darminovu jaknu, torba mu se okvasila, a i sendvič u njoj. Zakasnio je u školu i stigao tek za vrijeme velikog odmora.

Dok su ostali učenici uživali u snježnim blagodatima, Darmin, umoran i mokar, sjeo je pored radijatora da se ugrije. Izvukao je iz torbe polumokri sendvič da doručkuje. Počeo je vrhovima prstiju da odljepljuje novine sa njega. U tom momentu, u učionicu su ušla dva učenika iz starijih razreda, koji su u školi bili poznati po svom nasilničkom ponašanju. Ono treperenje srca koje je osjećao kada bi čuo vukove, opet mu se pojavi. Sendvič mu ispade iz ruku, pade na pod, a iz hljeba ispade sir.

Vidi Sirka Novinara, zavika jedan! Je li ti to sir čita novine - podrugljivo dobaci drugi i počese obojica da mu se smiju. Darmin je pognute glave ćutao. Uto udoše njegovi drugovi iz odjeljenja.

Vidite Sirka Novinara - zavikaše, skoro u isto vrijeme obojica gledajući u pridošle učenike, gazeći sir krajevima patika i čekajući da se ostali solidarišu sa njima.

Darminovi drugovi iz odjeljenja su ćutali, bili su paralisisani. Vidjevši da nemaju podršku, ova dva učenika napustiše učionicu, a za njima ostadoše tragovi sira po podu.

Tog dana sve do drugog velikog odmora, niko od učenika ne progovori sa Darminom. I dok su poslije zvona učenici jurili da kupe slatkiše, on ode do toaleta. Ušao je u kabinu i poželio da se isplače. U tom momentu, u drugom dijelu toaleta, začu nepoznate glasove.

- Znete li onog čudnog u ofucanoj jakni, valjda je negdje sa sela. Miki mu je dao ime Sirko Novinar. Gromoglasan smijeh odjeknuo je toaletom. U tom momentu, Darmin više ništa nije čuo. Uhvatio se za cijev od radijatora i stegao srce da ne vrisne. Mozak mu prostrijeli misao da će ga od danas svi zvati tim imenom, kao što su i mnogi drugi dobijali nadimke poput Žvalo, Glupavi, Socijalac, Seljo...

Sjutradan je opet kasnio na čas i stigao je za vrijeme velikog odmora. U njegovoj torbi nije bilo sendviča. Nije bio gladan - osjećao je ostatke gorkog olova iz novina u srcu. Ovog puta nije kasnio zbog snijega, već zbog prepiranja sa roditeljima jer nije htio da ide u školu. Ipak, ubijedili su ga. Majka mu je čak pružila dva eura, ali je plaćući Darmin to odbio.

Dok je išao hodnikom, stezao je znojave ruke i čekao da mu neko dobaci - Sirko Novinar. Kako se približavao učionici, bilo mu je sve lakše, činilo mu se da ako uđe što prije u nju, nestaće bol koja ga je lomila.

Od prizora koji je zatekao ušavši u učionicu, zaigraše mu damari na vratu. Svi iz njegovog razreda kao i razredni starješina imali su pred sobom sendvič sa sirom, ispod kojeg je ležao list novine. Zbunio se, u prvom momentu pada mu na pamet da ga ismijavaju, ali njihov srdačni pogled koji je izvirao iz iskrenih srca reče mu sve. Razredni mu pride i zagrlji ga. Uto, ustaše svi i napraviše ljudski krug oko njega. Dok se širio miris sira u učionici, dvije suze pokvasiše Darminovo lice, a zagrljaj razrednog i drugova strgoše mu teret sa duše.

ZAHIR ŠABOTIĆ / III RAZRED
 JU GIMNAZIJA 30. SEPTEMBAR, ROŽAJE

MI NISMO ROĐENI ZLI

Tema vršnjačkog nasilja je tema koja zauzima veoma važno mjesto u životima svih nas, mada, na žalost, ne u smislu problema koji treba rješavati, već u smislu traženju razloga koji opravdava udarac, grubu riječ ili zao pogled. Upravo zbog toga, krivicu pripisujem sebi, krivicu pripisujem tebi koji ovo čitaš, krivicu pripisujem svima nama. Plašim se da svi mi klimamo glavom na ono što vidimo, jer zašto bismo se miješali u nešto što nas se ne tiče... A tiče se. Tiče se društva, države, planete. Tiče se svacijeg života.

Ne, mi nismo rođeni zli. Socijalizacija, dobra i loša, dovela nas je do malo iskrivljenijeg pogleda na svijet, malo drugačijeg pogleda na nešto što nije slično nama, na nešto što je različito. Jesmo li se zapitali da li je to drugačije možda bolje i da li je problem u nama? Ah, da, zaboravih na trenutak, mi smo najbolji. Drugi su loši i obično krivi za sve, zar ne? Svako neka ispašta za nešto za šta je kriv... A šta ako nije kriv? Ima li takvih? Ha... Smiješno zvuči...

Gotovo da ne mogu da istisnem iz sjećanja dječaka iz moje osnovne škole koji je bio maltretiran zbog toga što ima klempave uši. Tu je i pjegava Marija, sjećam se i nje. I Dražen sa iskrivljenom nogom, Nikola sa sijedom biljegom u kosi, Danica koja nije imala roditelje. Tu su i Dafina, Haris, Jelena... Da, svih se sjećam. Šikanirani od strane društva zbog nečega za šta nijesu krivi.

Danica nije imala roditelje, nazivali su je siročetom. Sjećam se da je stalno plakala. Bilo je perioda kada se pojavljivala u školi, kada je skupljala snagu za novi dan, ali drugari iz zadnje klupe su je čekali da nastave s uznemiravanjem. Ponovo, ponovo, ponovo. Jer, ona je i dalje siročić, zar ne? Ništa se nije promijenilo... Nekoliko dana njenog bijega od onoga što preživljava neće promijeniti tu situaciju da je ona siročić i da će to ostati. Siročić.

A profesori... Tu je tek bilo svega. Oni bi često izgovorili onako požrtvovano: „Nemojte da je dirate, ona nema roditelje“. Možda dobronamjerno od njih u tom trenutku, ali sačekajmo malo... Je li to nasilje? Psihičko? Je li to udar na ličnost, na položaj u društvu, na integritet, na nas kao personu, na sve...

Maj mjesec, prije dvije godine otprilike, izlazim iz škole i ugledam sitne kapljice krvi ispred sebe. Onako zgrožena i začuđena upitam jednog čovjeka što se našao tu „Šta se desilo?“

„Ma ništa“, reče on, „udarili nekog Cigu u nos, polomili mu ga, ali neka, zaslužio je...“

Ja, na ivici suza, ponovo upitam: „A šta je uradio, čime je zaslužio?“

On mi osorno odgovori: „Pa Ciganin je...?“

Sada, nekoliko godina kasnije, pitam, je li dovoljno „to“... Je li boja kože, nacionalnost, vjerska opredijeljenost dovoljna da bi nekome bio slomljen nos. Da li to srce u nama drugačije kuca i pumpa plavu krv, šta ako sam ja bijele kože, a taj dječak nije bio? Kada smo posijali sjeme zla? Gdje je ponikla razlika koja je ljubav podijelila na dva dijela? I most se pravi preko rijeke da bi spojio dvije strane, samo se ljudi dijele - Srbin, Crnogorac, Musliman, Pravoslavac... Sve zastave su različite boje. I tu drugu boju mrzimo, ne želimo da je vidimo. A u pitanju je samo boja.

Ne želim da se dijelim i da budem podijeljena. Dijelim se samo unutar sebe i to između one koja bi reagovala na sve što vidi i one druge, koja bi takođe reagovala, ali neće ili ne smije, jer to će možda uraditi neko drugi, a i ne tiče me se. Da, i to je nametnulo društvo. To je nametnuo

sistem koji smo mi prihvatili i onako lagano klimamo glavom. Udarili su ga – klimni glavom. Silovali su je – klimni glavom. Podsmijavali su mu se – klimni glavom. Bolji je od nas – klimni glavom. Drugačiji je – klimni glavom. Nemoj da je neko stao u odbranu tih ljudi, jer čemu sve to... U šta smo se to pretvorili?

Nasilje je, nerado priznajem, svuda oko nas. Kao vazduh, udišemo ga, ali ga ne vidimo. A tu je crta u riječima, u pokretu, u sakrivenoj misli, u pruženoj ruci, u neizgovorenoj riječi, u školi, u redu za kasom u marketu, u čekaonici kod doktora, na poslu, svuda...

Ne bavimo se time. Gdje je u školama predmet koji se ozbiljno bavi tom problematikom? Gdje je među društvom razvijen i ozbiljan razgovor o tom problemu? Nema ni jednog, ni drugog, jer ovo je era instagrama. Daj da se slikamo, stavimo filter i objavimo. Biće dosta lajkova. Lajkova od ljudi koji su takođe žrtve nasilja. I u stvarnom životu i u tom drugom, virtuelnom, čiji dio smo svi mi. Biramo virtuelni svijet kao mjesto za bijeg od problema koji nas okružuju u realnom životu, pretvaramo se da živimo životom koji nepostoji, a koji bismo voljeli da imamo. I to je nasilje. Nad samim sobom. Nad našim duhom i tijelom, nad našim djelima, nad našom sadašnošću i budućnošću. To je nasilje nad generacijama koje dolaze i nad onima koje trenutno prolaze kroz sve to...

Znate, umorila sam se i ja od pisanja o ovome. Pišem, ali niko ne čita jer ne zanima to ljude. Lakše je i ljepše popiti kafu na suncu, uz povjetarac, zaneseni pričom o bezbrižnom životu na nekom drugom kraju svijeta. Nikako na ovom gdje smo mi sada, jer tu jelte, nema lijepog života. I da, ponoviću, problem je u nama. Ima lijepog života, ali nema lijepog u nama. Izgubilo se to, taj osjećaj altruizma koji nam je dat po rođenju. Ne smijemo zaboraviti da se tu, baš tu pored nas dešava nasilje, da je neka mala Milena možda sinoć ostala budna cijelu noć, jer joj neki dječak rekao da nije lijepa. Ne smijemo zaboraviti da je možda neki Petar sinoć plakao, jer su mu rekli da ima ožiljak na licu. Ne smijemo da zaboravimo ni malu Edinu koja je plakala juče za svoj rođendan, jer joj niko od drugara nije došao... Jer, ako zaboravimo, univerzum će zaboraviti nas. A nasilje će postati dominantno.

Ne znam za vas, ali ja se i dalje sjećam Danice koja nema roditelje. Ja se i dalje sjećam Dražena koji ima iskrivljenu nogu. Sjećam se i onog dječaka s klempavim ušima, samo sam mu zaboravila ime. I dalje sanjam krv nevinog dječaka, koji je udaren jer je drugačije boje kože. Ne mogu ih zaboraviti. Nikada - ni danas, ni za deset godina. A često pomislim da je bilo ljepše da ih pamtim kao heroje i borce. Danicu, kao djevojčicu koja sama ide kroz život i bori se, a Dražena koji teret svoje noge nosi kao breme ponosa i borbe za život. Ne znam gdje su, ne vidam ih. Samo se nadam da tamo negdje gdje su oni - nema onih pogrdnih riječi od prije nekoliko godina. Da su sada samo Danica, Dražen, Marija... Kao i svi drugi.

DARIJA TMUŠIĆ / II RAZRED
JU SREDNJA STRUČNA ŠKOLA, BERANE

U HLADU LIPE

Zastao sam kraj lipe što je mamila prolaznike ljekovitim mirisom i debelim hladom u ovim vrelinim junskim danima. Da li sam zastao da bih predahnuo ili da bih na minut pobjegao od sunca koje me je nemilosrdno pratilo? Hiljade crnih iskrica zaplesa mi ispred očiju. Sjetih se crtača „Tatora“ i magije s crnim tačkicama, onima koje se pojavljuju kad iz svjetlosti, iz bjeline naglo uđete u tamu. Pridržah se za stablo. Od osjećaja sigurnosti i hladovine izbistri mi se pred očima. Umakao sam suncu. „Hvala ti, draga lipo, na ovom azilu!“

U tom momentu osjetih grubost njene kore na svojim znojnim dlanovima. I shvatih da se nisam tu zaustavio samo zbog hladovine, niti zbog mirisa. Nešto drugo me je ovdje preusmjerilo. Nije to bio fizički poriv, nego duševni, nešto iz dubine, iz jame sjećanja, iz stomaka, iz grudi. Nešto me je nagonski zaustavilo. Zadrhtah i zarih čelo u hrapavu koru. I u tom trenutku lipa je sklopila ruke oko mene, zagrlila me... A zašto onda to nije uradila? Nasruše slike lica, pokreti, replike... mučan prizor ključao je u mozgu. A lipa me nije ispuštala iz naručja.

Imao sam sedam godina i čekao sam druga da idemo zajedno u školu. Nije ga bilo, ali su naišli Blokaši, poznata grupa starije djece iz kvarta. Očigledno su smišljali način kako da se zabave vraćajući se iz škole. Pored iste ove lipe bila je klupa na kojoj je sjedio Radoje. Stidljivi, čudni dječak koji se bio tek doselio u naš kvart. Pitao sam ga koliko je sati, a on me je ignorisao.

Ej Rale, a oli nama reći koliko je ura. A? – podrugljivo ga je pitao Srđa, najstariji u grupi. Srđa – snagator, „bežđak“, kako su ga zvali u komšiluku.

Ostavi ga – zamolila je Ana, jedina ženska osoba u društvu toga dana.

O Ana, pa ti imaš razlog što to kažeš. A imam i ja svoj! – nastavio je Srđa svoju namjeru.

Svi su znali njegov razlog. Radoje je bio odličan fudbaler i svaki put je probijao kao od šale Srđinu mrežu. Ugrozio mu je rejting najboljeg golmana u školi. „On Radoje, priglupi klinac iz Zete da njemu ugrozi ugled.“

Je li, Zećo, jesi li posadio paprike i paradajz? Ha, ha. Bez mene, znaš li što je paradajz iz Zete crveniji od ostalih? Ha, ha, ha. Zato što se stidi jer je iz Zete. Ha, ha, ha, ha...

Društvo ga je podržalo. Počeo je smijeh.

– A ni ti, moj Zećo, nijesi ništa manje crven – nastavio je Srđa.

Vjerovatno iz istog razloga – uključio se drugi dječak.

Krenuo je buran smijeh. Radoje je buknuo baš kao paradajz, stisnuo šaku i zamolio da prekinu. Ali krenule su da pljušte riječi teže od kamenja. Nije mogao da se odbrani. Od tih riječi bile su teže sam njegove suze. Svaka mi je kapala po mozgu gore nego udarci koji su počeli da padaju po Radoju.

Zažmurio sam. Nisam mogao da se pomjerim. I ja sam zaplakao. Povratile su me Srđanove riječi, ubitačne:

Drugi put će ti šugavi Zećo Paradajz kazati koliko je sati!

Radoje je ležao pored klupe, ramena su mu drhtala. Htio sam da kažem nešto, ali ni slovo

iz usta nije izašlo. Nikakav zvuk. A tako sam želio da zagrlim, isto kao sada, lipu. Tako sam je molio da pomogne, da podigne Radoja, visoko, visoko, u svoju krošnju mirisnu, paperjastu... nježno, daleko, da ga digne i izdigne iznad udaraca riječi i pesnica. Ona je mirisala divno, opojno. Mirisala, ali me nije čula. Čutala je, bila hladna kao kamen, ni vjetar je nije mogao pomjeriti. Niko me nije čuo. Sve je čutalo i odobravallo.

JOVAN ŽIVKOVIĆ / III RAZRED:
JU GIMNAZIJA PETAR PETROVIĆ NJEGOŠ, DANILOVGRAD

ON JE NIZAK , ALI MI SMO MALI...

Djeca znaju da budu surova. Toliko puta sam čula tu rečenicu, ali moram da priznam da nijesam shvatala njeno pravo značenje, sve dok nijesam vidjela šta njemu rade. Znala sam da nije u redu, da je pogrešno, ali ništa nijesam uradila. U tome je moja greška...

Bila sam uzbuđena zbog prelaska u Gimnaziju. U tom uzbuđenju mi je nekako brže prošla prva srednjoškolska godina. Nosila je sa sobom sve one sitne razloge za sreću i tugu, za koje u momentu dešavanja mislimo da su od presudnog značaja, a kasnije ih se i ne sjećamo. Ono što sigurno nikada neću zaboraviti jeste Dejan, njegov dolazak u školu i odnos većine prema njemu.

Prelazak iz osnovne u srednju školu predstavlja period kada prestajemo da budemo djevojčice i dječaci i ponosno uživamo u oslovljavanju sa djevojka i mladić. Njega niko tako nije zvao. Niko ga nije zvao – mladiću, niko mu nije pravio društvo u momentima kada mu je sasvim sigurno trebalo, ne samo društvo, već i podrška. Od mene je nije dobio i to je bila moja greška...

Ličio je na osnovca koji jos pohada nastavu kod učiteljice, sa torbom koja je, čini se, bila upravo iz tog perioda. Tako nizak, stidljiv, sa torbom na vratima i obrazima još crvenim od pješčenja kao da se samopreporučio „školskim facama“ za maltretiranje.

Nikada nijesam razumjela tu potrebu za samopotvrdom kroz maltretiranje drugoga. Vjerovatno se radi o nezrelosti ili dubljem problemu koji su mangupi u grupi pokušavali da riješe tako što su ponižavali njega, dobacivali se sa njim, kačili ga na čiviluk i smijali mu se dok tako visi. Znala sam da griješe, ali ništa nijesam rekla. Znala sam da griješe, ali ništa nijesam uradila, nijesam ih spriječila. I u tome je moja greška. I danas se pitam da li je uopšte manja od greške onih koji su ga fizički i psihički maltretirali. On je ćutao i trpio. Baš kao što sam ćutala i ja...

Iako je dolazio sa sela, pješao č dva sata, prije svih je stizao u školu i čekao početak časova u školskoj biblioteci. Biblioteka ga je štitila od mraza, ali i od svakodnevnih, „slučajnih“ udaraca koje je prećutno primao, čekao da prođu i nastavljao dalje. Čula sam da ima sve petice, da je najbolji u razredu, ali i dalje je bio sam. Bilo mi je žao, ali ništa nijesam uradila. Stidim se zbog toga što mu nijesam pomogla. Valjda mi je bilo prijatnije u komforu većine. To i danas sebi prebacujem.

Vjerujem da njemu dani nijesu prolazili brzo kao ostalima, samo zamišljam kako je to živjeti u strahu od iščekivanja novih udaraca, podcjenjivanja i ponižavanja. U takvoj atmosferi prošla je cijela godina. On je pošao u drugi, a ja u treći razred Gimnazije. Nova školska godina dovela nam je u školu i nju, maturantkinju Mariju koja prethodnu školsku godine nije živjela u našem gradu. Bila je odličan đak, ali istovremeno i mangup koji nije ni obraćao pažnju na „školske face“. A njih je, valjda, upravo to i privlačilo, baš kao što su nas iz mladih razreda privlačili oni. Moram da priznam da sam pomalo bila i ljubomorna na nju zbog toga. Njeni kasniji postupci zapravo su izazvali moje divljenje.

Kada ih je prvi put vidjela okupljene oko Dejana, kada je primjetila kako ga ćušaju i maltretiraju, za razliku od mene, ona je progovorila, ona je istog trenutka reagovala. Pritčrala je okupljenoj grupi, formiranoj u krug, u koji je bio ubačen bespomoćan Dejan. Stala je ispred njega, štiteći ga tijelom, i viknula – Šta to radite?! Jeste li vi normalni?! Ostavite ga na miru!

Ajde razlaz, mičite se odavde!

Svi su čutke poslušali zapovijest. Čak mi se činilo da su bili posramljeni. I trebalo je da budu... Baš kao što sam, na drugi način, bila posramljena i ja. Marija je, za razliku od mene, pokazala da ne treba posmatrati maltretiranje i čutati.

Dugo je ostala sa njim i razgovarala. Ne znam o čemu su pričali, ali znam da mu je taj razgovor donio samopouzdanje i najbolju drugaricu. Dok smo mi sa obožavanjem gledale glavne školske mangupe, a oni opet nju koja ih nije ni primjećivala, Marija se družila sa Dejanom. Svakodnevno je između časova razgovarala sa njim, ne znam o čemu, ali vidjelo se da je ohrabren i spreman i da se sam odupre, ukoliko bilo ko opet pokuša da ga maltretira. Ostali su ga ostavili na miru, shvatili su da ima zaštitu i to od one čiju su naklonost željeli da dobiju. Željeli su, ali nijesu.

Čula sam je kako jednom u društvu do mog komentariše maltretiranje kom smo svi svjedočili, ali nijesmo ništa uradili.

- Svako može da bude nizak, to ne zavisi od nas, već od prirode. Ipak sami donosimo odluku da li ćemo u životu biti mali ili veliki ljudi u karakternom smislu. Ja odbijam da budem mali čovjek.

Odbijam i ja, pomislila sam, ali ništa nijesam uradila da to u ovoj situaciji ne budem. Zamislila me je ta rečenica i tada, a često je se sjetim i danas. Tako jednostavna, a tako tačna. Tačna je bila i činjenica da se bliži kraj školske godine. Bližio se dan kada će maturanti otići iz Gimnazije i početi pripreme za nova poglavlja u svojim životima.

Pitala sam se tih dana šta će se desiti sa Dejanom, da li će Marijin odlazak iz škole značiti povratak na stare dane ispunjene ponižavanjem. Pitala sam se da li ja mogu da preuzmem njenu ulogu, da li sam dovoljno snažna da se zajedno sa njim suprotstavim svima i da im ne dozvolim da ga opet povrijede.

Ipak nije bilo potrebe za tim. Marija je izgleda mislila na sve. Naredne školske godine u Gimnaziju je stigao njen brat, koji je već u to vrijeme fizički ličio na maturanta. Potražio je Dejana prvog školskog dana i rekao kako ga je sestra zamolila da bude uz njega. I bio je. Niko se više nikada nije približio Dejanu da ga udari, omalovaži.

Nekako mi se činilo da se i kod Dejana već osjećala promjena u stavu, da je bio veseliji, sigurniji u sebe, hrabriji... Nije hodao sa strahom, ali nikada nije ni zloupotrijebio činjenicu da zna da mu više niko u školi ne smije ništa.

Kao da se probudio i shvatio da i sam može da kaže - Šta to radite?! Prestanite! Možda jesam nizak, ali nijesam mali!

Da, mi smo bili mali. I mene je nekako trgla ta životna lekcija. Sada svaki put reagujem, kad god vidim da se grupa udružila i pokazuje da su tako udruženi jači od pojedinca. Pa to može svako, zar ne?! Ali u tome nije nikakva snaga, niti veličina.

Marija nije ohrabrila samo Dejana. Ohrabrila je i mene da više ne čutim, da reagujem i da pokažem i sebi i drugima da nijesam mali čovjek. A to možemo da uradimo svi, djevojčice i dječaci, mladići i djevojke, djeca i tinejdžeri, da pokažemo da smo odlučili da ne budemo mali, da smo riješeni da zaštitimo slabije, da reagujemo na nasilje i da kažemo odlučno - Dosta!

TEA VUKOVIĆ / IV RAZRED
JU GIMNAZIJA TANASIJE PEJATOVIĆ, PLJEVLJA

KRILA

“Kad ništa ne tvorim krivo, kakve presude se imam da bojim?”

Vilijam Šekspir, Mletački trgovac

Čas je počeo, a ja sam se osjećao napeto i usamljeno, u srcu sam mogao da osjetim nemir i doziv nesreće koja se sa svojim grozomornim glasom obavijala oko mene kao kakva zmija. Plašila me je. Ti demoni, gledali su u mene. Uspio sam nekako da mirno sjednem u klupu, ali ta smirenost je trajala svega dvije sekunde. Te njihove oči, pune zala, pakosti i očaja, zurile su u mene kao da su tražile skriveno blago u dubini mojih očiju.

- Zašto Si ih u opšte stvorio? - prošaputah nezadovoljno prigušenim glasom ne bi li me čuli.

Sama njihova pojava budila je u mene strah, ali davao sam sve od sebe kako ne bi primjetili moj nemir i bojaznost. Razgovarao sam sa svojim prijateljima koji su poprilično bili smireniji od mene. Kako im je to polazilo za rukom, pitao sam se. Gavriilo i Rafailo nijesu se ni malo promijenili. Uvijek su bili spremni za razgovor, za pomoć su letjeli brzinom svjetlosti. Srce mi se kraj njih punilo toplinom raja.

Ipak, osjećao sam se poniženim, samo jedan pogled Luciferovih očiju bio je dovoljan da probudi strah djeteta. Oči zaronjene u pakost i gnjev oslikavale su vatru i plamen. Bile su uprte u mene još od kada sam ušao u učionicu. Zašto ja? Zašto su me gledale tako poprijeko? Šta da radim? Da i ja njima uzvratim pogled?

Ne, to nije bilo moguće. Skrivao sam svoj pogled kao kakva kukavica i uistinu sam to bio. KUKAVICA. Eto to sam ja.

„Onaj sa najvećim znanjem“, „najbolji“, „ravan Bogu“? - Ja sam samo kukavica ako ne smijem jednog demona pogledati u oči.

Sivi, umirujući oblaci jedva su prolazili prostrane pute na nebu, a u učionici je vladao puki tajac, nalik uplašenom robu nad kojim bdi furiozni Levijatan. Sve je bilo zaključano u vremenu čiji su otkucaji polako isticali i ujedno slutili nesreću svojim krotkim i tihim zvukom.

- Gdje Si? I zašto Te i dalje nema? - burne misli mi nijesu dale oduška.

Snažno odlučih da im se suprostavim jednim direktnim i kobnim pogledom. Koji je za mene predstavljao veliki trijumf, ali to je ipak bio samo jedan nevini pogled za demone. Jer šta sam ja? Samo jedan mali i nenametljivi anđeo, Mihailo.

- U šta zuriš? - upita me najveći demon u cijelom univerzumu svojim sonornim glasom tako da je u meni probudio samo još jednu veliku kukavicu. Prišao je mojoj klupi polaganim korakom i nadvio se nad mojim licem, tako da sam mogao da osjetim svu njegovu furiju i jarost koju je posjedovao u tom trenutku.

- Meni se obraćaš? - upitah ga uplašeno.

- Da, tebi. Koji je tvoj problem? Pogledaš li me još jednom, obećavam ti da ćeš ostati bez perja, ptico. Je li ti jasno?

- Jeste - klimnuh glavom koja je bila na pola spuštena i nošena s poniženjem, dok se u njoj vrmzala tama. *O tamo, šta si ti zgriješila te moraš primati ovakve grešnike u svoju kuću, molim se*

za tebe da te Moj što prije oslobodi od ove tegobe i strahote koju ti zadaju, pomislih.

Klupu su obasipale suze. Pravile su bare u kojima sam mogao vidjeti svoj maleni odraz, malen poput moje hrabrosti i snage. Sramio sam se svoga izgleda i svojih krila. Oko mene su bili Rafailo i Gavrilo i bodrili su me, ne bi li nekim čudom postao jači.

- Hajde Mihailo, što si tako snužden i smrknut? Ti si naš drug i mi te volimo. Ignoriši Lucifera i ostalu kompaniju. On žudi za tim da osjeti tvoj strah, želi da vlada. Ali on naročito tu griješi. Ne zna da je nasilje zaista u rodu sa stahom. Mihailo, on se tebe boji i strah ga je tvoje uzvišenosti i čestitosti. Upamti to – reče Gavrilo s blagim osmjehom na licu.

- Da, a ja mislim da on voli muške – doda Rafailo bez imalo srama.

- U redu, to stvarno nije bilo potrebno - Gavrilo se nakašlja, davajući nam do znanja da je ljut ali na njegovom licu se krio mali podsmijeh.

Osjećao sam se ponovo hvaljenim i poštovanim. Ti osmjesi koji su sijali oko mene, davali su mi samo snagu i iluminaciju. Toplina iz njihovih očiju, povratila mi je svaku izgublenu snagu u suzama. Prijateljstvo je uistinu blagoslov i svjetlost svijeta.

- Ne možeš mi ništa. Ti si sitna riba, Luciferu - neustrašivo rekoh.

Tijelo visine hiljadu stopa, snage cijelog podzemlja pojuri prema meni u trenutku kada sam shvatio da sam gotov.

- Ja sam najjači među najjačima, demon nad demonima, vladar i gospodar vatre. Kako se usuđuješ podcijeniti moj ugled i stas? – zagrmi, Lucifer. Oči su mu gorjele u najvećem plamenu dok me je gledao u zjenice.

- I dalje mi ne možeš ništa!-povikah.

Odgurnuo me je, a ja sam pao ispred njegove sjene očajnički. Zatim mi je ponovo prišao i zgrabio mi desno krilo svojim velikim, snažnim i herkulovskim rukama.

- Šta sam li rekao? Ponavljam ti: čuvaj svoje perje sićušni anđele! – upozorio me, a zatim se začu njegov duboki, gromoglasni grohot koji se stapao zajedno sa smijhom Abadona i Mamona.

Svjetlost je nestajala, gubila se nada, a vrata pakla su bila širom otvorena. Pakost je vladala. Luciferov ponos se dizao visoko, a moja čast se spuštala nisko do poda gdje je ležala mirno, zajedno sa mnom i mojim kukavičlukom. Ležao sam dolje nepomično i pokojno.

- Gdje Si više? Kasniš... - promrmljah nečujno. Vid mi se polako gubio, a suze su ponovo tekle. Ovaj put pretičući jedna drugu, kvaseći moje obraze poput rajskih vodopada koji su se spuštali sa zvijezda, davajući im svjetlucav sjaj. Pogled na Gavrila i Rafaila, moja dva hrabra cvijeta, pružao mi je spokoj, ali nemir je i dalje bio tu. Snažni Lucifer ih je u jednom mahu pobijedio i oborio. Vatra se širila, jela je tamu i sve što joj je stajalo na putu, a snaga Lucifera samo je buktala i rasla.

- Stižem. Evo me... Izdrži moj mali anđele – čuo se blagi, tanušni glas u daljini.

- Profesor stiže! Požuri Abadone pokrij sve kao da se ništa nije desilo! – uplašeno zapovijedi Lucifer.

Na vratima se pojavio On, Sveznajući. Svojom svjetlošću je zaslijepio Lucifera, natjerao ga da klekne na svoja koljena, a Abadon i Mamon su posramljeno gledali u dno.

Pružio mi je svoju ruku i svu svoju snagu digao je sa dna. Podigao me je visoko u nebo, a oko mene je zračila Sunčeva svjetlost. Moja ljepota bila je moja moć, a moj osmijeh - moj mač. Sunčeva svjetlost prelamala se u tami koja je bila zavlada. Nije bilo potrebno mnogo vremena kako bi se i tama povukla pod čebe. Jer tama je poslušna. Prati Sunce i sluša ga, nikada se ne pojavljuje bez Sunčeve dozvole. U učionici su vladali svjetlost i mir, jedini nemir se mogao zapaziti u Luciferovom disanju. Uputio sam se prema njemu bešumnim korakom. Spustio sam se i pružio mu ruku.

– Oprost nije ono što ti pružam. Pružam ti svijest da sam ja Mihailo, onaj poput Boga, zapovjednik nebeske vojske i tu sam da te podignem sa dna, jer kada smo na najnižoj tački otvoreni smo ka najvećim promjenama.

U Luciferovom desnom oku vidjela se na trenutak suza, ali ju je obrisao. Ruka mi je i dalje lebdjela u vazduhu, ali nedugo zatim odbio ju je i odlučio da sam ustane bez ičije pomoći. U svojim očima je spretno skrivao poniženje i stid.

– Mrzim te, Mihailo! - zagrmi gledajući me postićeno. Ja sam se blago nasmijao, shvativši da je konačno naučio poštovati moje postojanje.

– Lucifere, Abadone i Mamone! – povika On.

– Molim, Sveznajući! - uplašeno rekoše sva trojica u istom tonu, izgledajući uspravno i stasito kao neki zemaljski oficiri.

– Nema ljetnjeg odmora za vas ove godine. Ostajete ovdje da sredite ovaj nered! Mislite li vi da bljujete vatru, a ja da vam je gasim?

– Ali Sveznajući, samo smo se malo igrali – dodadoše, gledajući Ga smjerno u oči, nadajući se da će im pružiti milost.

– Nema ali! Krenite na posao! Odmah!

„Demon nad demonima“ i njegovi drugovi dobili ono šta su tražili, a ja i moji prijatelji smo dobili dozvolu da letimo visoko. Visoko iznad sedam mora i sedam neba, sa našim dugim i širokim krilima, željni slobode i svježeg vazduha koji se razastirao iznad slanog, golemog okeana.

– Ja i dalje mislim da Lucifer voli muške – reče Rafailo, zamišljeno kao da je u glavi rješavao najveća filozofska pitanja koja postoje na svijetu.

– A mi mislimo da mišljenje i nije baš neka najkorisnija rabota za tebe Rafailo - doda Gavrilo i sva trojica počesmo da se smijemo.

ADELINA MUSIĆ / II RAZRED
JU SMŠ BRATSTVO-JEDINSTVO, ULCINJ

OVO SE DESILO MENI...?

Godina 2008. Na torti ispred sebe vidim sedam svjećica. Da u ovom trenu razmišljam o vrtiću besmisleno je, čeka me školska klupa. I ne samo klupa, već i hodnik i hol, i sva ta buka koja trešti, i strah koji me guši, i jeza koja me ne pušta, desice se ponovo. Čeka taj trenutak kao smrt koja bezobzirno guta, trenutak kada će Marta ponovo doći i polomiti mi olovku, ispisati pernicu ili povući me za kiku. Mama kaže da je ponosna na mene. Ponosna je što joj ne uzimam nestašluke za zlo, a mame su uvijek u pravu, zar ne?

Peti sam razred. Marte više nema, sada je tu Nikola. Kabinet fizike na drugom spratu u vrijeme velikog odmora progoniće me i u najgorim noćnim morama. I onaj glas iza blijedo ofarbanog zida: „Zar ponovo ovako malo? Gdje ti je ostali novac?“ Zašto mi govori da će me čekati i sutra, i zašto znam da moram doći? Ili možda to samo čujem svoj gladni želudac kako jedva čeka da se vratim kući.

Stiglo je i to vrijeme, ja nisam više mala. Sada sam polu-maturant, ružna, štreberka i debela ćorava iz IX-3. Tako makar Jelena, Mitar, Sandra i Marko iz odjeljenja do mog, govore svakodnevno. Da li je mama i dalje ponosna? Da li stvarno treba da ne govorim ni riječ, ne pustim ni glas, da ne podignem pogled svakog puta kada se uz moje ime doda podrugljivi smijeh? „Proći će brzo“, govorim sebi dok osjećam jak bol u predjelu leđa. Kada sam to tačno postala nečija vreća za izivljavanje?

Srednjoškolski dani su ono najbolje što život može da ponudi. Konačno imam prave prijatelje, više mi nije prikazana bilo kakva etiketa. Sada mogu na miru da učim, slušam muziku, ponekad i pođem na sladoled ako vrijeme nije previše toplo ili hladno. Da li sam ja to konačno srećna? Kraj mojoj sreći, ako je uopšte i bila sreća, nađe se jednog kasnog popodneva iza vrata školskog toaleta. Zašto su vrata zaključana i ispred sebe vidim meni nepoznat lik? Ko je on i zašto mi govori da o ovom ne pričam nikom i samo ostanem tiha? Zašto me dodiruje, zar ponovo upadam u pakleni krug?

„Šta želiš da postaneš kada porasteš?“

Ne želim biti ni doktor, ni pilot. Ni glumica velikog platna ili naučnik koji izučava lijek, niti lice sa naslovne strane. Želim biti ona koja sa sobom u postelju ne nosi traume iz djetinjstva i gorčinu preranog odrastanja. Stanite, gospođo, gospođice!

Šta mislite pod tim da se sve ovo desilo meni? Kako to mislite da više nikada neću imati miran san? Ne, ne, ne, ovo je nesporazum, saslušajte me! Zaslužujem mir, zaslužujem sigurnost, shvatite me. Zašto mi govorite da će proći? Šta će proći?!

Proći će Vas jer Vi to niste prošli! Proći će svakog onog momenta kada prestanem da govorim. Ali gospođo, to neće proći mene. To neće proći nikoga od nas koji trpimo i tražimo beznadežan vapaj za pomoć. Kako je završeno?

Ne, nije, nije završeno! Mi smo tek počeli, izgubili smo bitku, ali to ne znači da gubimo i rat. Govorim Vam u ime svih onih koji glasa nemaju. Govorim Vam u ime sve djece iza zatvorenih vrata, sakrivenih iza čoška, učutkanih u nevolji. Nasilnici su oko nas, nasilnici su u nama.

Preklinjem Vas, gušimo ih dok je još ostalo vremena.

TIJANA VULIĆ / III RAZRED

JU SREDNJA EKONOMSKA ŠKOLA MIRKO VEŠOVIĆ, PODGORICA

SVAKA OSUDA JE KORAK NAZAD DA POSTANEMO BOLJI LJUDI

Nije lako živjeti u svijetu koji polako ali sigurno gubi prave vrijednosti za koje se mnogi od nas hrabro bore. Međutim, nije jednostavno voditi bitke sam, pričati, a ne naići na podršku. Svaka borba iziskuje mnogo vremena i truda kako bi nečije riječi doprle do svijesti onih koji su se izgubili na putu ka ispravnom.

Za mene je vršnjačko nasilje veoma bolna tema. Nikada nijesam bila žrtva nasilja, ali sam bezbroj puta prisustvovala situacijama koje su me natjerale da se zapitam kuda ide ovaj svijet. Da li su riječi jednostavno nestale, ili su izgubile smisao? Zašto se toliko plašimo razgovora i kad smo postali tako bijesni i ljuti na svijet oko nas? Šta bi trebalo da predstavlja tolika vika i buka kao i svi ti drski pokreti rukama?

Jednostavno ne mogu da zažmurim i pomirim se sa činjenicom da je nasilje nešto sasvim normalno. Naravno da nije i ne može biti. Kada čujem riječ nasilje sva se naježim. Sama pomisao na tu riječ u svakom normalnom čovjeku budi jezu i strah. Često znamo promijeniti pravac, okrenuti leđa i reći da se nas ne tiče, nije naša stvar jer nas niko ne dira. Međutim, ne možemo sa sigurnošću znati da li će jednog dana neko nama blizak ili baš mi postati žrtva nasilja. Možda grijешim, ali nikada nijesam bila jedna od onih koji zažmure, začute i odu.

Uvijek me je doticala svačija suza, bol i patnja. Nekako smatram da ako mogu pomoći, pa makar i samo porazgovarala sa nekim, to ću rado i učiniti. Ako mislimo da smo bolji ljudi kad se napravimo ludi i odemo svojim putem, grdno se varamo. Često mi kroz glavu prođe misao kako nasilnici uopšte mogu zaspati, ili još gore kako se mogu, pogledati u ogledalo. Baš poput njih i oni koji zažmure na nasilje, ne mogu biti moji prijatelji.

Prije par godina izgubila sam jednu veoma blisku osobu. Iako se činilo da je u pitanju samo bezazlena svađa iz nje je na kraju poteklo samoubistvo. Pitala sam se zbog čega, kako nijesam primjetila, zašto nije rekla, da li je moglo nešto da se učini... A onda sam shvatila da je za sve kriva ta slabost koja obuzme čovjeka, ali i čutnja iz straha i nepovjerenja koji ostaju za čitav život. Da je bar rekla, da se požalila, pričala sa pedagogom, psihologom, roditeljima ili na kraju krajeva sa mnom, možda bi danas bila živa. A opet, možda se i povjerila nekome, ali je naišla na osudu, strah koji ima tu moć da parališe čovjeka i onu čuvenu da čovjek, a pogotovo žena, treba da čuti i trpi.

Ne pamtim da je prošao jedan dan a da negdje nijesam čula viku, galamu, mnoštvo ružnih riječi. Iako su nekada u pitanju djeca uzrasta od deset godina, strašno je čuti rasprave i uvrede koje upućuju jedni drugima. Gdje li su naučili sve te riječi, kad prije. Hiljadu puta sam se uključila u rasprave, porazgovarala i bar na kratak period riješila problem, ali i sama sam dijete, šta mogu ja jedna kad je njih najmanje deset prije mene samo zaobišlo i pustilo djecu da nastave gdje su stali. Da li i koliko su me shvatili ozbiljno ne znam, ali znam da sam učinila makar jedno dobro djelo. Sramota me je za svakog čovjeka koji se okrene i ode, koji se napravi da nije vidio i čuo jer je tako najlakše. Samo me zanima da li bi reagovao kad bi mu sin sjutra maltretirao nekoga ili kad bi neki momak uznemiravao njegovu kćerku. Mlada sam, ali ipak ne mogu a da ne pitam kad smo postali ovako hladni, besosjećajni i gluvi za tuđu nesreću. Zar ćemo tek tako dozvoliti

da nečije dijete jednog dana postane kriminalac ili ubica, a znamo da smo mogli spriječiti.

Mada, kad bolje razmislim, zapitam se šta su djeca kriva. Ona ionako uče od starijih, a pogotovo od roditelja. Kako dijete može znati šta je ispravno a šta pogrešno, ako pored sebe nema pravi primjer, ako se roditelji svađaju, viču, a otac diže ruku na njegovu majku. Naravno da će mu sve te slike ostati u glavi i da će bijes iskaliti na brata ili sestru, a sutra na druga iz klupe.

Koliko je samo školskih primjera nasilja na koje malo ko odreaguje. Obično su svi u prvom redu kada treba da se bodri i ohrabruje jači a ismijava slabiji. Od svakodnevnih opaski poput glupa si, ružna ili debela mnoga djeca svoj život dovedu u pitanje. Mnogi se tješe da će proći ako prećute, misleći da će sutra uzeti nekog drugog na zub. Ali ne, maltretiranje traje i traje sve do određenog trenutka. Trenutka kada čujemo da se jedan mladi život ugasio. Najtužnije od svega je što nekada ni roditelji ne znaju zašto.

Sa druge strane postoje i djeca koja se požale, ali ne naiđu na podršku roditelja. Roditelji obično kažu „*ma nije to ništa, dječija posla*” i nastave sa svakodnevnim životom. Vremenom dijete postaje ćutljivo, uplašeno, bježi od ljudi i krije se u svojoj sobi. Pomisle roditelji možda je neka prolazna faza, *vjerovatno pubertet*, a onda kada shvate da ipak nije prolazno - tada biva prekasno. Nažalost, ne mogu a da ne pomenem ovaj novi svijet u kom dominira materijalno: koliko ko ima, ko ima više, ko je markiran, a ko nije.

Imamo dijete kome su otac i majka skromni ljudi koji žive jednostavnim životom, u kome imaju dovoljno da bi prehranili porodicu. Sa druge strane, tu je i dijete koje živi na visokoj nozi jer su mu roditelji na visokim pozicijama, zbog čega ono ima sve što poželi. Dovoljno je da pokaže prstom i dobiće ono što je zamislilo. Oblači se po poslednjoj modi, ima telefon koji je tek izašao, nosi isključivo markiranu odjeću, a u školu uvijek ide automobilom. Nikada nije osjetilo glad, hladnoću i nemaštinu, ali nema ono najvažnije - ljubav koju pružaju roditelji, njihovo prisustvo u djetetovom životu i interesovanje za njega. Pružili su mu sve, ali nijesu ga naučili da bude čovjek od krvi i mesa, jednostavan i human. Dijete još od malena pomisli da je drugačije a da su mu roditelji neki „bitni” ljudi i tako sebi daje za pravo da vrijeđa na osnovu materijalnog statusa. Za dijete koje je bezbroj puta zaspalo gladno, koje se smrzlo jer su zime teške i duge, koje nema telefon i markiranu odjeću jer roditelji ne mogu da mu priušte takav život teško pada kada sluša silne uvrede na račun materijalnog stanja. Takvo dijete biva odbačeno, postaje predmet ismijavanja i priča za one kojima fali tema i koji se hrane tuđom nesrećom. Međutim, ima ono najvažnije - ljubav roditelja koji žive za njega, da bi jednog dana postao dobar čovjek koji zna da cijeni i čuva ono malo koje je nekom puno.

Čim je neko krupniji samim tim je i jači, a onda, naravno, sebi daje za pravo da fizički nasrće na slabijeg od sebe jer njemu se može, zar ne? Nije dovoljno što neki od nas svakodnevno trpe verbalne i socijalne prozivke, nego moraju i da budu fizički napadnuti. O čemu da pričam kad momak od petnaest godina okrvavi ruke, jer nije razmišljao o posljedicama. U početku momci napadaju pesnicama sve do momenta kada pesnice odjednom zamijene pištolji i noževi. Strašno je koliko je samo nesrećnih slučajeva po školskim dvorištima i zabačenim ulicama, samo kako bi se dokazali da su jaki i da im niko ne može ništa.

I kako onda da se ne plašim? Kako da ne strahujem prije svega za porodicu i sebe a onda i generacije koje su pred nama. Kako da ne razmišljam šta će biti kroz par godina i hoće li biti ikakvog napretka za bolju budućnost svih nas. Ako ništa, bar da uveče spavamo mirno bez straha da će neko pokucati kasno u noć, bez da čujemo pucanj ili škripu automobila, ili pak vriskove u daljini.

Vjerujem da glavnu krivicu imaju roditelji, da sve potiče od kućnog vaspitanja. Kada bi roditelji makar na trenutak stali sa poslom i obratili pažnju na dijete sigurna sam da bi bilo manje svađa, vrijeđanja, tuča, ubistava i samoubistava. Djeca bi znala da nije bitan pol, boja kože, vjera ili nacija.

Naučila bi da poštuju svačiji izbor i ne osuđuju tek tako. Koliko je samo mladih djevojaka izgubilo živote jer su ćutale i činile ono što im se kaže sve do trenutka kada je samoubistvo postalo jedino rješenje. Zapitajmo se kakvi smo to ljudi kad nam djeca spas vide u samoubistvu.

Svaki put kada čujem da se neko bacio pod voz ili automobil, skočio sa krova kuće ili zgrade, bacio sa mosta, upucao, prerezao vene ili popio šaku tableta zahvalim Bogu što nijesam ona koja ih nosi na duši. Uvijek biram riječi i vodim računa da nikoga ne uvrijedim i povrijedim kako se ne bih dovela u stanje da uveče ne mogu da spavam. Poznajem veliki broj vršnjaka koji su krivi za nečiju bol, patnju i suze. Poznajem i one koji su krivi za nečije okončanje života. I ne, nemam im šta oprostiti, ali znam da nikada neću zaboraviti. Koliko god bolno da zvuči, oduzimanje života je postalo toliko često do te mjere da ljudi više i ne reaguju. Zastanimo na sekund i razmislimo koliko je ucjenjivanje počelo da bude aktualno među mladim generacijama. Koliko se samo borimo protiv nasilja i koliko se nas već umorilo, ostalo bez snage. Danas veliki broj djevojaka čini stvari koje su pogrešne, ali bude kasno kada shvate šta su učinile. Tada, da se ne bi saznalo među prijateljima i porodicom djevojke, pristaju na mnogobrojne ucjene koje ih nerijetko koštaju onog najvrednijeg - života. Zaboravljaju da ćutanje nikom nije pomoglo i da istina uvijek ispliva na površinu, da se sve može popraviti i vratiti osim jednog, života.

Strah me je da čitam novine, prebacujem kanale, otvaram portale. Imam utisak da ću prepoznati neku dragu osobu, koja više nije među živima. Više i ne znam broj djevojčica, djevojaka i žena koje su silovane i mučene do te mjere da se tijelo ne može prepoznati. Na kraju sve završe isto, prebijene i ostavljene na nekom jezivom i udaljenom mjestu. Koliko je samo namjernih nesreća, jer taj momak vozi bolji motor ili automobil, jer ima skuplji telefon i elegantniju odjeću.

Na svakom ćošku možemo vidjeti neki vid nasilja i ne!, nije nam zabranjeno da pokušamo pomoći. Isto tako, niko nam ne brani da se okrenemo i odemo, ali meni savjest ne dozvoljava da to učinim. Nijesam vaspitana tako, ne umijem da prećutim i ne stanem. Ako ne mogu da učinim nešto krupno mogu bar da pružim podršku, da utješim i zagrlim, pružim ruku i pozovem pomoć. Biću mirna i znati da sam učinila makar nešto što je svakako bolje nego da sam se okrenula i otišla. Prolazeći ulicom mnogo puta sam imala priliku da vidim kako ljudi ugase svijetla i navuku zavjese misleći da na taj način nijesu učesnici u nekom lošem djelu.

Ćvrsto vjerujem da je svako od nas u suštini dobar, ali da neki od nas jednostavno ne umiju iskoristiti tu dobrotu na pravi način, u prave svrhe. Imam utisak da napadamo i vrijeđamo, iako znamo da nijesmo u pravu i da nema razloga. Teško je vjerovati, izgraditi povjerenje i biti odan. Biramo da vidimo ono loše u ljudima, odmah zacrtamo da su svi lažovi i prevaranti. Uvijek osuđujemo i razmišljamo šta možemo promijeniti na drugome umjesto na sebi. Zar je tako teško pričati i biti saslušan? Kao da se ljudi plaše reći nešto lijepo, zato im je lakše da odmah krenu sa vikom i bukom kako bi se istakli i kako bi se njihove riječi glasnije čule. Previše je nasilja u nama samima, previše kritikujemo i napadamo.

Smatram da je nasilje posebna tema o kojoj treba da se govori više i slobodnije. Trebalo bi da iznesemo mišljenje i stav bez straha da će nas neko osuditi ili napasti. Baš zato što ćutimo i plašimo se da govorimo mnogi životi i stradaju zbog toga.

Sama ne mogu da učinim mnogo, ali zajedno sigurno možemo učiniti više. Nekom znači da makar i anonimno prijavimo počinioca nasilja, znamo da smo spasili makar jedan život. Umjesto ljudi koji strahuju živeći u sjenci, trebalo bi da idemo hrabro ka tome da postanemo bolji ljudi, oni koji će shvatiti jednakost među ljudima i vrijednost života koji je samo jedan.

JOVANA STEVOVIĆ / IV RAZRED
JU PRVA SREDNJA STRUČNA ŠKOLA, NIKŠIĆ

PA, SVI TO RADE...

Odlučila sam da ispričam svoju priču, bez očekivanja da će biti dio bilo kog oblika javnog predstavljanja, ne samo zbog sebe već i zbog onih koji jesu, ili mogu postati žrtve nasilja. Ali, ako nekim pukim slučajem bude predstavljena javnosti, možda će nekom mom vršnjaku ili vršnjakinji biti od koristi. Vršnjačko nasilje nijesu samo batine, psihičke patnje ili štipkanje, seksualno izživljavanje... kako to mnogi misle. Ja sam imala priliku da od svog oca, policajca, naučim i mnogo više od toga i da sa svojom drugaricom Mirjani pomognem da prevlada strah i riješi se možda jednog od najvećih problema svoga života. Evo zašto to kažem.

Mirjana je djevojka koja je kao ja - učenica drugog razreda. Ne mogu reći koje škole, niti saopštiti njeno pravo ime, jer bih je time možda ponovo ugrozila. Upoznala je Uroša, inače mog druga, baš tako se zove. On je bio naizgled odličan drug, kao brat i nije ga bilo teško zavoleti, posebno u početku. Ja sam ga posmatrala kao potpuno bezazlenog mladića koji voli ljude, željan je društva i jednostavno obožava Mirjanu. I zato sam na Urošev predlog zamolila Mirjanu da se vidi. Bila sam neka vrsta provodadžije. Mada, iskrena da budem i njoj se Uroš svidao. Kako se neke bezazlene situacije mogu pretvoriti u vrlo ozbiljan problem, najbolje govori i ova priča.

Poslije kratkog vremena njihovog zabavljanja, možda prije mjesec dana, na velikom školskom odmoru, meni „glavna radio stanica“ u školi, Anja, govori da ima nešto da mi pokaže... Anja je vrlo interesantna djevojka, odlično vlada novim informacionim tehnologijama i pritom je neko ko Vam može uvijek pomoći da pronađete svoju šifru sa društvenih mreža koju ste zaboravili, ili Vam je neko eventualno ukrao identitet. Kada sam pogledala fotografije koje mi je Anja pokazala i jedan kratki snimak zabilježen mobilni telefonom ostala sam najkraće rečeno „zaleđena“.

Mirjana iz kupatila, sa svježe opranom kosom, peškirom preko ramena i potpuno naga, bez garderobe, poslala je Urošu fotografije i kratki video snimak od sedamnaest sekundi. Snimak koji mi je poslala je kako moj otac kaže „*eksplicitna fotografija intimnog dijela tijela*“. Policijski rečeno, nema šta.

Počela sam zatim da se nekontrolisano smijem, pa da se ljutim i da budem bijesna. Postavlja sam u minuti sebi sto pitanja. Kako je tako mogla? Ne poznaje ga, to joj može biti lična karta za cijeli život, to je može uništiti. Danas se veliki broj mladih odlučuje za tako nešto. Svjedok sam toga nerijetko, prepoznajem to i često čujem kada među drugovima kruži neka takva fotografija.

Istog trenutka pozvala sam je telefonom - nijesam mogla da izdržim do uveče - odmah poslije škole i pitala je: „Jesi li ti normalna?“

Ona je pretpostavljala zašto to govorim, odmah je znala o čemu se radi.

- Šta je bilo Slađana, pa svi to šalju... - reče.

- Dođi da razgovaramo odmah - izgovorih bez razmišljanja, bila sam ljuta.

Pozvala sam i Uroša... i za divno čudo, skoro kao da su se dogovorili, došli su u isto vrijeme. I Uroš i Mirjana djelovali su mi kao nimalo zabrinuti. Pitala sam ih šta im to znači, kome je sve slao fotografije?

Sve mi je ispričao, zamislite Uroš mi je sve rekao, iako se u početku branio kao da ne zna o čemu pričam. Tek kada sam mu pokazala slike i video klip koji mi je poslala Anja, nastao je muk. Zatim mi je sve priznao.

Malo koji čovjek takve fotografije ne pokaže nekom drugom, provokativne su i mogu mladoj djevojci uništiti mladost. To se umalo i desilo. Uroš je dvojici svojih drugova poslao video klip na kojem se vidi donji dio tijela moje drugarice Mirjane, a koji je Uroš zloupotrijebio. Rekla sam im: „Sada ću da prijavim ovo policiji!“

Mirjana, koja je mislila da on to čuva samo za sebe, razočarala se u Uroša kada je ovo čula. Plakala je kao kiša. Bilo mi je žao ali nije bilo vremena za takvim nečim. Morali smo hitno reagovati, Mirjani sam rekla da ide kući, a ja ću pokušati da prije nego klip ode na sto drugih adresa, zaustavim takvo nešto i zamolim Anju da i ona to izbriše. Zamolila sam Uroša da uradi isto, pa je on odmah zamolio drugove i rekao im da je sve prijavljeno policiji i da će im „murija“ oduzeti telefone.

Nakon nekoliko desetina minuta, samo pukom srećom, Mirjana je uz moju pomoć uspjela da zaustavi dalji tok svoje možda nesrećne sudbine. Uspjela je, ali joj je falilo samo nekoliko trenutaka da njena intima bude dostupna svakom znatizeljniku, da video klip bude predmet ismijavanja stotinu drugih učenika naše škole, grada, države... Ko zna šta bi se dogodilo.

SLAĐANA MILIĆ / II RAZRED
JU EKONOMSKO-UGOSTITELJSKA ŠKOLA, NIKŠIĆ

NA ZEMLJI SLUČAJNO

„Idemo u susret sutonu, možda da bismo se probudili u zoru jednog novog svijeta. Ipak, ostaće ljubav i njeni tragovi neće biti izbrisani.“

Halil Džubran

U jednom divnom kraju, blizu Perua, postojao je grad u kojem su živjele Begonije. Živjele su bogatim životom. Kuće su im odisale raskoši. Nosile su duge haljine sa hiljadama sitnih šljokica, a oko vrata ogrlice od dragog kamenja koje su predstavljale njihov visoki status u društvu. Posjećivale su velelepne dvorove, jele samo *kavijar* i pile *ledenu votku*.

Iako lijepe izgledom, u duši su bile često pokvarene. Za svoje greške uvijek su krivile druge, ogovarale su i nijesu preuzimale odgovornost za svoje postupke. Svake noći su se tradicionalno okupljale u staklenoj kući kraj jezera, kako bi jedna drugoj prepričavale dnevne događaje.

Jednog jutra čula se škripa voza dok se zaustavljao u maloj stanici pored jezera. Iz voza je izašao neobično lijep i jednostavan žuti cvijet. Uzdignute glave, uzbuđenim glasom rekao je:

- Dobro jutro, divni grade Begonija!

Bio je to Narcis, upravo doputovao iz Francuske. Važio je za cvijet koji je volio sebe, slušao svoj instinkt i koji nije mario za mišljenje većine. Slobodna umjetnička duša, slikar čiji su radovi bili naširoko poznati.

Došao je ovdje da bi živio u prethodno iznajmljenoj skromnoj kućici pored jezera. Ta drvena kućica sa zidovima i krovom u hiljadu boja, odudarala je od ostalih i odavala sliku neukrotive duše jednog slikara.

Jednog popodneva, pokušale su mu Begonije na vrata. Otvorivši im, iznenađeno povika:

- O, komšije, nisam očekivao! Divno! Dobrodošle u moj skromni dom!

- O dragi Narcisu, - progovori jedna piskava Begonija – Dobrodošao u naš divni grad!

- Hvala drage moje, uđite, raskomotite se... Zaista divno iznenađenje!

Ušavši u Narcisovu kuću Begonije su se razočarale njenim uređenjem. Dočekao ih je kauč, sasvim neugledan i dnevna soba pretrpana još neraspakovanim paketima. Jedino što im privuče pažnju bila su sjajna ogledala na svakom zidu. Pored stola gdje su sjedjele stajao je štafelaj sa svježije naslikanim platnom.

- Odakle Vam samo ovaj nevjerovatni dar za slikanje? – upita jedna od Begonija.

- Od malena sam volio da slikam, mislim da sam taj dar naslijedio od Boga. Kao što i same možete da posvjedočite, slikam savršeno – ponosito odgovori Narcis.

- Da, da dragi moj – reče ona i prevrnu očima. – A čemu ovoliko ogledala?

- Pa... tu su da se svakog jutra ogledam iz različitih uglova, da se uvjerim jesam li zaista toliko lijep koliko svijet priča – reče on, pogleda svoje lice u ručnom ogledalcetu i namignu sebi.

- Divno, zaista, divno! Mada bi, dragi naš, možda bilo divno i da svojim komšijama skuvaš po šoljicu čaja... Ipak smo prvi put u tvom raskošnom domu – reče najsićušnija od Begonija,

umiljato se smiješeći i gledajući ga ispod oka.

- Oh, svakako, odmah drage moje, od samog uzbuđenja vašom nenadanom posjetom sam se potpuno smeo – uzvрати Narcis potrčavši prema kuhinji.

- Jeste li vidjele kakav odvratni i samohvalisavi stvor. Ovu odvratnu kuću sad ću da fotografišem i odmah ide na sve društvene mreža, neka svi vide ovaj užas u kojem živi njihov slavni umjetnik – zlobno se nasimlja jedna od njih i za čas napravi telefonom desetine fotografija.

Ispod fotografija stavi opis: „Umjetnička duša – bijedna duša!“. Za kratko vrijeme Begonija je imala hiljade pregleda od cvjetova širom svijeta koji su kroz brojne komentare dali svoj lični sud o ovom umjetniku i njegovom stilu života.

U međuvremenu, Narcis koji se malo zadržao u kuhinji, donese čaj i sa osmijehom im se obrati:

- Vjerovatno će vam se svidjeti čaj koji sam spremio.

- Da dragi, čaj je začuđujuće divnog ukusa.

- To je čaj od znoja nilskog konja, drage moje, direktno stigao iz Francuske. Moj omiljeni!

Svaka od njih, onaj gutljaj koji im se nalazio u ustima, ispljunu nazad u šoljicu. Narcis to ne primijeti, pa htjede sipati još.

- Nemoj sipati više, svakako moramo krenuti. Drago nam je što smo svratile.

Narcis ih isprati i pozva da opet svrate.

Iste večeri Begonije su se sastale sa ostalima da im ispričaju događaj.

- Nećete vjerovati gdje smo bile.

- Jao, znamo. Posjetile ste Narcisa. Vidjele smo objave na profilima – užas!

- Ne želiš da znaš kako nam je bilo. Poželjele smo mu dobrodošlicu, a on nas je poslužio, znate čime? Čajem od znoja nilskog konja!

- Iju, fuj! – zgroženo uzviknuše.

- Da, dobro ste čule.

- Vratićemo mi tom nitkovu. Doći će i naš red.

Dok su Begonije prepričavale svoje doživljaje, naš umjetnik je slikao pored jezera. To je onaj period kad sunce zađe iza brda, kasno predvečerje, pa se svaki svitac vidi kraj jezera. Tada mu zazvoni telefon. To je bio Narcisov prijatelj, koji je saznao za zlo koje Begonije napraviše. Ne pozdravi Narcisa, već ga domah upita: - Jesi li dobro?

- Da, dobri moj prijatelju, zašto ne bih bio? Kakva je to buka oko tebe?

- Nalazim se u vozu, putujem ka tebi. Čim dođem pričaćemo, samo ne diraj telefon.

- O čemu je riječ?

- Sve ću ti ispričati detaljno čim stignem.

- U redu. Očekujem te.

Poslije ovog razgovora, Narcis je ušao u kuću i pokušavao da zaspi, ali to je bilo nemoguće, kopkale su ga prijateljeve riječi. Kasno u noć, usled nesanice, poče sređivati svoju kuću. Tek kad je sunce svanulo, umor ga stiže i pade u dubok i neobičan san.

- Jezerce?

- Pitaj Narcisu, pitaj! – dubok glas progovori.

- Upozoren sam na strašan događaj, da li znaš o čemu je riječ?

- Ne znam. Kako se osjećaš?

- Zabrinut sam. Instinkt nerazumljivo priča sa mnom, a srce me steže oko grudi.

U tom trenutku, dok je Narcis još sanjao svoj san, Begonije su odlučile da ga opet kazne. Došle su do otvorenog prozora i uz pomoć ogleдалa usmjerile zrake sunca prema jednom platnu u ateljeu, koje je sa posle nekoliko minuta zapalilo. Vatra je bljesnula.

- Jezerce, da li si i dalje tu? Ne ostavljaj me.
- Tu sam Narcisu, nijesi sam, ali vidim dim!
- Gdje? - oko njega se stvori magla i nađe se u sivilu.
- Jezerce, gdje si? Ne vidim te - počeo je jako da kašlje. - Jezerce! Upomoć!

Narcis se probudi. Kada je otvorio vrata sobe vidio je da dim dolazi iz ateljea i potrčao ka njemu. Pokušao je da ugasi plamen, ali je ipak odustao i pozvao vatrogasce jer je vatra već bila prevelika.

Stajao je samo tako izvan kuće i gledao zločin. Uplakan i bezvoljan, razmišljao je kako se to desilo. Vatrogasci su mu objasnili da su ogledala uzrok požara. Ova vijest još više rastuži Narcisa, pa poče neutješno plakati:

- Moj atelje! - vikao je. - Moje voljene slike, moje boje, - šaputao je dok je prstima privlačio kroz pepeo, dirao garave zidove. - Sve je nestalo! Šta sam ti skrivio Bože!

U tom trenutku stigao mu je i prijatelj. Kad je vidio u kakvom se stanju nalazi Narcis, zagrlio ga je i tješio. Znao je instinktivno krivce ovo nedjela.

- Jesi li dobro prijatelju?
- Skloni ih sve iz moje kuće odmah - reče Narcis, gledajući u daljinu.
- Šta da sklonim? - namršti se.
- Ogledala - promumla.
- Koga?
- Ogledala! Skloni ih! - poče da lomi ogledala o pod. - Skloni ih!
- Narcise! Smiri se! Prijatelju!
- Skloni ih!!!

Narcisa snažno zagrlj prijatelj, a on, poslije nekog vremena, iscrpljen od suza i izmoren, zaspa u njegovom naručju.

Poslije nekog vremena, na vratima su se pojavile Begonije. Vrata im je otvorio Narcisov prijatelj.

- Šta želite? - ustrijeli ih pogledom.
- A ti si? - upita ga Begonija.
- Ja sam Narcisov prijatelj. Kako se usuđujete da dođete. Poslije svega!
- Poslije čega? - odbrusi mu Begonija glasno i tako probudi Narcisa, koji je već sad prisluškivao razgovor.

- Mislite da ne znam, vi ništavni stvorovi bez imalo sažaljenja? - namrštiše se. - Da, da. Nemojte se čuditi. Rugale ste se mom prijatelju preko društvenih mreža. Kako vas nije sramota? Narcis od šoka skliznu sa kreveta.

- Dragi, da ti kažem nešto - počela je Begonija.
- Nemoj! Samo odlazite odavde. Vi ste krive i za požar siguran sam. Sram vas bilo! - reče i zalupi im vrata pred nosom, ne pustivši ih da uđu.

Kad se okrenuo ugledao je Narcisa kako plače i shvati da je čuo cijeli njihov razgovor.

- Je li istina? Jesu li to one uradile? - plačući ga upita.
- Prijatelju...
- Odgovori mi!

Narcisov prijatelj nije ništa rekao, već je samo spustio glavu. A Narcis cijelog tog dana, ali i narednih pet, nije pričao, niti jeo.

Sledeće večeri, vidjevši jedno stanje svog prijatelja, Narcisov prijatelj odluči da pođe kod Begonija na mjesto gdje se sastaju. Bile su iznenađene njegovom posjetom. On svojim gromovitim glasom reče:

- Begonije, vi dvolični cvjetovi, obratiću vam se sada i nikada više u životu, zato me slušajte pažljivo! Moj prijatelj Narcis, preživljava veliku bol zbog vaših postupaka. Već šest dana od kako ne jede i ne priča. Jadničak grca u suzama i ne može da spava.

Begonije su počele da se domunđavaju, a on nastavi.

- Zamoliću vas samo jedno – ispravite svoja djela, vratite mog prijatelja u život. On nije zaslužio da uvene zbog toga što je drugačiji.

- Dragi naš, moje prijateljice i ja uvidamo našu grešku i hoćemo da pomognemo - odgovori jedna među njima.

- Ako je to istina, hoćemo li onda odmah zajedno poći?!

Begonije klimnuše glavom i podoše za njim. Kad su stigli, vidješe odškrinuta vrata i počеше ga dozivati:

- Narcise! Narcise! Narcise! - niko se nije odazivao.

Krenuše u potragu za Narcisom koja potraja do duboko u noć. Niko nije htio da ide kući dok ga ne nađu. Posle nekog vremena sjeli su u krug da se odmore, a jedna mala Begonija nastavi pratiti svica koji je letio prema jezeru. Kada je izašla iz šume, vidjela je Narcisa koji je čučao nagnut nad jezerom.

- Cvjetovi! Cvjetovi! Cvjetovi! – dovikivala je snažno.

Svi uzbuđeni, potrčaše ka jezeru.

- Dragi moj - približavajući se, obrati mu se jedna Begonija sva ushićena - jao dragi moj, kako nam je samo drago što si živ! Tražimo te cijelo veče jer želimo da ti se izvinimo zbog boli koju smo ti nanijele. Samo se nadamo se da ćeš nam oprostiti - reče Begonija i pruži ruke prema Narcisu u znak pomirenja. Narcis joj priđe i zagrli je.

- Izvini Narcisu! – rekle su Begonije u glas.

Zatim svi odoše da zajedno proslave Narcisov dolazak u grad, onako kako je Begonijama i dolikovalo da dočekuju goste – raskošno.

ANJA TADIĆ / II RAZRED
JU GIMNAZIJA SLOBODAN ŠKEROVIĆ, PODGORICA

KAD KROZ KRV POTEČE

Prva nagrada na književnom konkursu za kratku priču na temu vršnjačkog nasilja, u organizaciji NVO TNT i NVO KUĆA

Sužene perspektive, u vidnom polumraku, gledao je svoje čedo kako leži i igra igricu na telefonu. Ne bi ušao unutra ni za šta na svijetu, pa pokušava da se odlijepi od ključaonice i umiri poriv za plakanjem. Gore-dolje s ove strane vrata, tiho, da on ne načuje te korake, disao je duboko, razbijajući naslage tuge i nervoze. No, te su naslage kamenac na dnu čajnika, nemoguće ih je skloniti, samo se mogu smanjiti žestokim trudom.

Žena ga je gledala sa stolice, uzrujana, možda sada i više nego kada je tek vidjela dijete. Njen muž je bio miran čovjek, ali je sada u njegovom hodu osjetila nešto što nikada u njegovoj blizini nije imala prilike da osjeti. Vidje ga kako ulazi u spavaću sobu, pa izlazi; ulazi u kupatilo pa se polako vraća, kao da ubija vrijeme do nečega što očekuje. Ne bješe joj jasno zašto je odbijao da vidi dijete, a kao munja je došao kada ga je zvala. Gledala ga je u tišini kako čuči pred vratima, ne znajući da li da priča ili ga pusti da izvodi ovaj ritual, ne obazirući se na njeno postojanje. U tome mu zazvoni telefon, on kratko potvrdno odgovori, poljubi je u čelo, reče da ima važan sastanak i ode. Ostade sama, pa i ona proviri kroz ključaonicu, da ne probudi sina u slučaju da je zaspa. Doktori su mu, nakon ušivanja rana, dali jake tablete protiv bolova, a njoj su rekli da mu stavlja hladne obloge. Desetinu puta ih je, u serijama od po pola sata stavljala, ali muža još nije bilo. Prvo se ljutila na njegovu spremnost da ode na posao u takvoj situaciji, a onda se zabrinula, jer se ni običnim danima ne bi ovoliko zadržavao na poslu. Ovo nije bio običan dan. Premorena od cjelodnevno stresa i trčanja po bolnici, legla je na kratko, samo da zatvori oči, onako ne oblačeći pidžamu, prethodno provjerivši sina, koji je bio u dubokom snu.

Spuštajući posljednju čašu na šank, a ovo je bila već deseta za koju je rekao da je posljednja, obamrlog pogleda i bolnih sljepoočnica, uhvati se za novčanik, plati i izađe. Napolju je pljuštala kiša, uobičajena za ljetnji period. Bio je tužno pijan, ali ne previše, taman toliko da malo ubije bol pred otvaranje Pandorine kutije svog života na putu do kuće. Osjećao je grižu savjesti zbog odlaska i okretanja cijele situacije samo oko svoje muke, kada mu izubijano dijete leži u krevetu, a majka brine oko njega. No, neke su stvari jače od nas samih. Makar on to zna; vjerovao je u kletvu koja se nadvila nad njegovom porodicom, a danas mu je sin bio njena žrtva. Njihova žrtva – dječak ga je napao sa pet drugova iza škole, a on je bio sam.

Zatrpao je bio tu kutiju tako duboko, ali ženin titravi glas preko telefona kojim mu je saopštila novosti iskopao je za dvije sekunde. U bolnici mu je rekla kako im je sin maltretiran već mjesecima, a da se nijednom nije požalio. To joj je saopštila nastavnica.

- Pa kako nam nije rekla? Kako je mogla da nam ne kaže?
- Rekla mi je da on nije htio da nas nervira, jer je umio sa time da se nosi – reče majka.
- Kako dijete od dvanaest godina umije s time da se nosi... Ni stariji ne mogu.

Njegov otac prvi; od njega je sve i počelo. Uvijek je bilo nepremostivih razlika – otići u grad u opancima bilo je naivno. No, bezosjećajno izvrgavanje smijehu i batinama ubilo je naivnost u ocu. Ne samo to, već je i probudilo zvijer koju nikada prije nijesu vidjeli u njemu. Vršnjaci

su od njega stvorili mnogo puta žustrijeg nasilnika od njih samih, a on se potrudio da to dobro ucrta u svoje gene. Dva su mu sina ispaštala zbog njegovog ponašanja; cijelo školovanje pratila ih je sjena očevog bahatog načina života, kao i djeca ljudi kojima se zamjerao. Brat je preuzeo sudbinu ispod očevih nogu i nastavio lozu po tom uzoru, dok je on bio žrtva. Cijeloga života sa sobom nosi traume iz tih dana; prošao je kroz paletu raznih oblika nasilja, uvijek sam, kao njegov sin danas, tamo iza škole. Sve je traume spakovao i potisnuo, stvorivši krasnu porodicu sa dvoje anđela – kćerkom i sinom. Po njihovom rođenju u mozak mu je ušao crv sumnje, crv straha da možda i oni... Međutim, to su bile zabranjene misli. Njegova supruga nikada nije znala za mračne hodnike, krv i modrice. Svoj je život tako uredio da nikada ne dovede svoju djecu u situaciju u koju su njega doveli otac i brat. U dubini svoga bića znao je, nasilje teče kroz njihovu krv, samo se pitao koju će stranu naslijediti njegova djeca – stranu nasilnika ili žrtvi. Podjednako bi mu teško palo i jedno i drugo, ali posljednja ptica iz Pandorine kutije do sada ga je držala u normali. Kćer, pet godina starija od sina, otišla je na studije u drugu zemlju – pravi ponos familije. Ona je bila očevo dragulj, a mali njegovo bolno mjesto. To savršeno okruženje dalo mu je oduška od njegove muke i dušu mu ispunilo mirom. Mir je danas poljuljan.

Pred ženom nije mogao da iskaže svoja osjećanja, nije mogao da joj pokaže horor kroz koji prolazi i kroz koji je prošao. Kukavički, nije ni pogledao dijete, niti smio da ostane kući gdje bi morao da ga vidi. Osjećao se bijedno, bespomoćno, ne samo u borbi protiv toga što je on zvao kletva, a što se danas obistinilo, već i zbog toga što nije tu za svoje najdraže kada im treba, zbog onih nevrjednih koji su ga davno načinili ovakvim.

Kao da se trže iz polupijanog magnovenja, već potpuno mokar, i shvati da mora da ide kući. Mora da zagrlji svoje dijete, da mu pomogne, da bude tu za njega i sa njim pronađe način da prođu kroz sve ovo. Iznenađni polet ga natjera da trči po tom pljuskju; da ga je neko u tim sitnim satima vidio, mogao se slatko ismijati tom nespretnom brzom hodu, a njemu se to činilo kao najljepši let - širom raširenih krila. Pomažući svome sinu, pomoći će i sebi. To je trebalo ranije da shvati. Kako se približavao kući, tako je i rasla oluja nerveze u njegovom stomaku, jer je u očima svoga sina očekivao olakšanje i smirenje. Ako ga ne bude, on će mu ga sam dati, stekao ga je kroz godine uz tu divnu ženu, koja nije zasluživala da ikada išta sazna. I stvarno nije znala – u dubokom snu od kako je na kratko prilegla, nije mogla da čuje nevješte korake svoga muža.

Vrata djetetove sobe bila su širom otvorena, a iz sobe je dolazio sladak smijeh. Otac se smrtno uplaši. Kada dođe do vrata ugleda budno dijete kako gleda neku komediju na televiziji. Strah pred katarzu je rastao u njegovim koljenima i grlu, a ovaj čudan prizor ga samo uveća. Kako je mogao da se nakon nečeg tako okrutnog smije? U bolovima i zavojima on je ležao kao anđeo.

- Oče, nisam te vidio. Uđi.

Oluja vani doživljavala je svoj vrhunac, on, sav mokar, sjede na ivicu kreveta. Tokom trčanja nije razmislio o tome kako bi započeo razgovor, pa sada dugo ostade nijem dok konačno ne skupi hrabrost.

- Sine... ti si moje svjetlo. Ti, tvoja sestra i majka ste sve što imam. Vi ste ti za koje bih život dao. Ne samo u smislu da bih umro, već bih posvetio cijeli svoj život da ga vama olakšam. Ako se vama nešto desi, ja... ja ne bih mogao... to bi bio moj kraj. Morao si da nam kažeš za sve, mogli smo da ti pomognemo.

- Ali oče, stvarno nije bilo potrebe.

- Kako nije? Pa ti si još dijete! Ti ne možeš sam da se boriš protiv zlih ljudi. Treba ti naša pomoć, a znaš da smo uvijek tu za tebe.

- Imam vas sada. Mene nije bilo strah ni prije, jer ja sam pametniji. Takvi ljudi mi ne mogu

ništa, nije on mene maltretirao mjesecima, već ja njega.

Ču se nenormalan krik groma, a kroz prozor nešto kasnije bljesnu ogromna količina bijele svjetlosti.

- Pa... Ti si nasilnik? – reče otac ishitreno i uplašeno.

- Ne, nijesam. On je pokušavao da me maltretira, ali ja nijesam odgovarao na njegove provokacije. Na taj način ja sam njega maltretirao – neodgovaranjem.

Otac nije znao šta ga je snašlo; da li ovo pred njim stoji dječak od dvanaest godina ili iskusni odrastao čovjek? Srce mu poraste i rasprši se po cijeloj sobi kao svjetlost one munje. Dođe mu da grli i ljubi dijete, ali ga zaustavi pogled na njegovo izranjavano tijelo.

- Ali tukli su te...

- Taj dio ni sam nijesam očekivao. Ali sve se desilo u dvorištu škole, tako da će dobiti kaznu koju zaslužuje. Ja sam pobijedio.

Ocu krenu suza niz lice i brzo je obrisa. Knedla u grlu je počela da mu gori, a tijelo kao da mu je bilo preplavljeno gorućim mravima. Nježno poljubi djelove njegovih ruku koji nijesu bili prekriveni tragovima udaraca. Poželi mu laku noć i ode u svoju sobu. To je bila najljepša noć njegovog života. Kako je dobio ovako pametno dijete? Bio je srećan i zahvalan. Leže konačno u krevet i zagrlji snažno ženu koju voli. Sa širokim osmijehom zaspao u tišini, jer je oluja napolju konačno utihnula.

Probudio se bez nje sa kojom je zaspao. Već je sunce dobro zagazilo na putu ka najvišoj tački, a njegova glava je pucala od mamurluka. Sjeti se događaja od sinoć i zaboravi na jak bol. Nekako se izvuče iz kreveta i uputi ka kuhinji. Glavom su mu prolazile divne riječi sina; tako mali, a tako pametan. Otvarajući vrata od kuhinje, udari u nešto. Proba još jednom, ali se nije dalo pomjeriti. Treći put uspije, ali mu prizor na podu oduze dah. Njegova žena je ležala u moru suza, cvileći kao ranjeni pas. Probao je da je podigne, ali ona kao da je izgubila moć pomjeranja tijela. Krenu da je ljubi i nježno je zamoli da mu kaže šta se desilo, ali ona je samo tiho jecala, lica crvenog kao pakao. U tome zazvoni telefon i on potrča da ga dogradi. Bila je to kućna prijateljica.

- Draga moja, tako mi je žao... Ne mogu još sebi da dođem. Ovo je najtužniji dan ikada. Kako je to moglo da nam se desi... – jecala je žena.

- Šta se desilo?

- Oh, to si ti. Ja... zar nisi... jesi li pričao...

- Šta se desilo?! – viknu.

- Pa... nije na meni...

- Govori, ženo božja, ja ništa ne znam. Molim te, kumim te, govori!

- Ona se ubila. Tvoje čedo se ubilo sinoć. Kažu da je imala problema, kako to zovu, vršnjačko nasilje... preko interneta. Tako mi je žao... Sinoć se ubila.

Zagrmje iz vedra neba, a sunce se sakri iza ono nekoliko nježnih oblaka. Izaći će za koji trenutak, a onda će opet zaći. Igra dana i noći nikada neće prestati.

Na ulicama su se vidjele posljedice oluje – počupana stabla, prevrnuti bilbordi, slomljena auta i pokidane strujne žice. Ljudi su se vzmali po ulicama, smišljajući kako da smanje ogromni gubitak.

ILMA JAROVIĆ / IV RAZRED
JU GIMNAZIJA SLOBODAN ŠKEROVIĆ, PODGORICA

NIKADA NE TREBA OSUĐIVATI DRUGE

Na stanici, čekajući autobus, stajao je dječčić sa povećom lutkom u ruci. Skupilo se oko njega par bezobraznika. Smijali su se toliko glasno dječaku, pretpostavljajući o čemu je riječ. Mislili su isto kao i vi koji čitate ovu priču.

- Ženski petko, ženski petko!

- Je li ti to mama kupila?!

Dječak pomisli: „Bože, zašto baš ja? Možda će otići, ako prećutim“.

- Ha ha, dječak sa lutkicom!

U njemu je tinjao bijes, kao iz topa reče:

- Ma pustite me na miru!

Utrča u autobus, ne osvrćući se na drznike. Suzdržavao se, bio na ivici suza. Znao je, ako zaplače samo će pogoršati. Otrča kući, brzinski uze kofer, spakova svilenu roze suknjicu, male baletanke i još par stvarčica. Majka, krišom provirivši kroz vrata od njegove sobe, proprati ga sa osmijehom na usnama.

Ponovo istrča iz kuće, ali ovaj put noseći veliki kofer, veći čak i od njega, nosio ga je objema rukama. Nije mogao dugo tako da izdrži, pa mu se jedan kraj kofera vukao po asfaltu. Stiže na stanicu sa osmijehom od uha do uha, no taj mu osmijeh pokvariše opet isti bezobraznici. Spusti glavu, gledajući u pod, znajući šta sad slijedi.

Jedan od dječaka izvuče suknjicu koja je jednim krajem virila iz kofera, zakači je oko struka i poče oponašati dječaka onako kako ga zamišlja. Dječak nekako otrže suknju i brzo je stavi u kofer. Jurnu u autobus koji je upravo naišao, sjede i poče duboko disati da bi došao sebi. Razmišljao je kako će ubrzo sa njegovom lutkicom, opremljenom u nove baletanke, sve ipak biti ljepše.

Izletje iz autobusa pun entuzijazma i utrča, maltene bez daha, u bolničku sobu u kojoj je ležala njegova sestra. Brzo sjede na pod, otkopča kofer i izvadi iz njega figuru balerine koja je u roze suknjici igrala uz opuštajuću melodiju.

ŽELJANA VRANEŠ / I RAZRED
JU GIMNAZIJA TANASIJE PEJATOVIĆ, PLJEVLJA

NASILJE NIJE IGRA

I mam 16 godina i omiljena boja mi je plava. Živim na Koniku i muslimanka sam. Kažu da moja omiljena boja treba da bude zelena, jer tako valjda nalaže moja vjera. Predlažu i ružičastu, jer sam žensko. Kada pomenem Konik, naprave neki čudan izraz lica i uvijek komentarišu da je to „naselje cigana“.

Mrzimi tu riječ. Cigani. Većina ljudi je koristi u negativnom kontekstu, a jako mali broj njih zna da to zapravo znači „nedodirljiv“. Romi su ljudi kao i svi ostali, vrijedno se bore za svoja prava i za pristojan život, a ja sam samo djevojčica koja želi da se bori za jednaka prava svih naroda. Ne za papir na kojem će to pisati, ne za diplomu koju će mi dati nakon završene obuke za recimo vršnjačkog edukatora, nego za djela. Komentari i mišljenja drugih ljudi ne definišu one o kojima se priča, a vjeroispovijest ne treba biti prvi pojam koji vezujemo za čovjeka. Ukoliko na osnovu nečijeg imena, nacionalne, vjerske ili seksualne pripadnosti donosimo zaključke o toj osobi, gradeći svoje mišljenje na stereotipima i predrasudama, onda to prerasta u nešto drugo. Dešava se nasilje koje ostavlja duboke ožiljke u pamćenju svih onih kojima se to nekada desilo. A takvih nije malo.

Dječaci su se igrali u parku. Bilo ih je pet, nijedan od njih nije imao više od 11 godina. Kada su vidjeli da ću proći sa svojom drugaricom pored mjesta gdje su stajali, počeli su se svađati. Jedan od njih je pao na beton, a ostala četvorica su ga udarali u stomak i šutirali su loptu u njegovu glavu. Vikali su na njega i odjednom su se počeli tući međusobno. Dvadesetak metara od mjesta na kojem se to zbilo, stajala sam sa drugaricom. Rekla sam joj da požurimo i da ih razdvojimo, jer je njihova tuča bila veoma uznemirujuća. Kada su vidjeli da im se skoro trčecim hodom približavamo, prestali su.

„Šta to radite?“ – uzviknula sam.

Tada je onaj dječak ustao sa tla i nasmejao se. Rekao je da su glumili da se tuku i da je to igra. Razbježali su se takvom brzinom da ih je bilo nemoguće uhvatiti. Nasilje ili nanošenje bilo kakve vrste bola nekoj osobi nikad ne može biti igra. Meni to nije bilo smiješno, već veoma zabrinjavajuće. Umjesto loptom i igračkama, djeca se zabavljaju tako što udaraju jedni druge. Nasilje postaje svakodnevica i igra, kojoj čak ni najmlađi ne odolijevaju.

Moja drugarica je bez bilo čijeg znanja počela da se dopisuje sa izvjesnim Markom. On se predstavio kao učenik drugog razreda srednje škole i poslao joj je poruku kako misli da je ona veoma lijepa i da ju je primijetio kada je sa svojim društvom igrao fudbal protiv momaka naše škole. Ona je prihvatila kompliment i počela da se dopisuje sa njim, vjerujući svemu što je govorio. Počela je da zapostavlja svoje školske i vannastavne obaveze upravo zbog toga što je provodila sate i sate dopisujući se i ne vodeći računa o vremenu. Kada sam primijetila da se potajno smješka i stalno kuca poruke na telefonu, odlučila sam da je upitam šta se dešava. Nije željela da mi odgovori, pravdajući se time da ona ima pravo na privatnost. Nijesam željela da je pritiskam, ali sam znala da je nešto čudno posrijedi. Kako je vrijeme prolazilo, moja drugarica je primijetila dozu ironije u njihovom časkanju. Nije se desilo ono čemu se nadala – on je nije

pozvao da izađu, da se konačno zvanično upoznaju, ali je uradio nešto drugo. Počeo je da joj šalje neprikladne slike i da iste traži od nje. Psovao je, prijetio i vrijeđao. Ona je, očajna, odlučila da podijeli priču sa roditeljima, školskim pedagogom i sa mnom. Bila sam veoma tužna kada sam saznala šta joj se desilo i sa čim se sve suočila. Slučaj je objašnjen i direktoru škole u kojoj je on učio i o svemu tome su upoznati i njegovi roditelji, ali i tamošnji psiholog. Momak je prošao kroz niz razgovora sa psihologom kako bi se njegovo ponašanje popravilo, dok se moja drugarica pokušavala oporaviti od stresa koji je preživjela. O nasilju ne treba ćutati i neprijatne emocije ne treba potiskivati. Uvijek se treba obratiti ljudima kojima vjerujemo i zatražiti pomoć. Nikada ne možemo znati ko se nalazi sa druge strane ekrana i nikome ne treba bezuslovno vjerovati. Moja drugarica je imala pomoć svoje porodice, pedagoga i prijatelja, da sa što manje posljedica prođe kroz tako ružnu priču. Dosta ljudi nema takvu sreću. Oni nemaju podršku, čute o svojim problemima i često drugi ljudi svojim komentarima poput „*da nije započela dopisivanje, ne bi joj se ništa od ovoga desilo*“, na neki način okrivljuju žrtvu. Žrtva nasilja nikada nije kriva za to što joj se dogodilo, a nasilnik je onaj koji treba da odgovara za svoje postupke.

U mojoj osnovnoj školi je učila jedna veoma povučena djevojčica. Nije bila naročito uspješan učenik, ali je voljela da crta. Često je donosila svoje crteže nastavniku, koji ih je izlagao u holu škole. Ona nikada nije provodila odmor sa ostalim učenicima i nije voljela da učestvuje u razgovoru, osim ako je neko nešto ne upita. Često su je zbog takve osobine ostali učenici zadirkivali, zvali su je pogrdnim imenima i često su je ogovarali, a ona im nikad nije rekla da prestanu sa tim. Jednom prilikom sam pokušala urazumiti svoje drugove iz odjeljenja, ali njima to svakako nije bilo od koristi. Htjela sam da razgovaram sa njom, da joj kažem da se možemo družiti i razgovarati kad god poželi. Rekla mi je da nema potrebe za tim i otišla je. Nakon završenog osmog razreda je nijesam više nikada vidjela. Raspitivala sam se o njoj i saznala da se ispisala iz škole. O ljudima ne možemo suditi na osnovu onoga spolja vidljivog, uvijek postoji i onaj unutrašnji, nevidljivi dio koji je razlog za postojanje spoljašnjeg. Niko od nas nije mogao znati šta je ta djevojčica preživjela, jer je ona uvijek ćutala. To je bio njen mehanizam odbrane, a drugi su to iskorištavali protiv nje, udružujući se u grupe koje su je nipodaštavale. Ogovaranje, nepoštovanje druge osobe i ignorisanje doprinose tome da se osoba osjeća odbačeno i da postane žrtva nasilja.

Nasilje se zaista dešava. Često ne možemo ustanoviti da ono stvarno postoji – nema vidljivih dokaza ili osoba jednostavno ne želi govoriti o problemu. Ukoliko mi ne možemo vidjeti da osoba zaista ima problem, to ne znači da on ne postoji. Žrtve često ne govore o nasilju, jer se boje reakcije društva, nasilnika i svojih najbližih. Taj strah se ne odnosi samo na pojedinca. To je problem svih nas, problem cjelokupnog društva što još uvijek nije prevazišlo stigme koje nam otežavaju svakodnevno funkcionisanje, a njih se ne možemo osloboditi na tako lak način. Čak je i izraz lica koji napravimo kada čujemo da je neka djevojka lezbejka, da je nečiji djed bio komunista ili četnik za vrijeme rata, da je žena nekog muslimana katoličke vjeroispovijesti ili da u nečijem odjeljenju uči HIV pozitivno dijete, dovoljan da se ta osoba osjeća krivom za nešto što nije uradila. Takav izraz lica, komentar ili opaska su dovoljni da shvatimo ko ne poštuje i uvažava razlike, ali i ko će postati nasilnik. Takva osoba će sa ružnog komentara kada vidi dva geja preći na psovke, zatim na prijetnje, a na kraju i fizičko kažnjavanje. On, prolaznik kome smeta to što se dva muškarca vole ili to što se dvije žene ljube na ulici, smatra sebe dovoljno uticajnim da takvo njihovo ponašanje kazni. Da udari, povrijedi i osuđuje za ono što zapravo nije greška.

Budimo ponosni na ono što jesmo, jer samo tako možemo učiniti da nas i drugi poštuju. Pričajmo o svojim problemima, osvijetlimo mrak nasilja i pitajmo za pomoć. Ne okrećimo glavu kada vidimo da se neko tuče na ulici, kada čujemo vrisak iz komšiluka, kada shvatimo da neko

šalje neprikladne poruke ili radi bilo šta što povređuje druge ljude, kada osjetimo da nešto nije u redu sa osobom koju volimo ili kada uočimo da i nas nečiji komentar povređuje. Krenimo od svog ponašanja i razmislimo da li želimo da se i prema nama neko ponaša na isti način.

NAJDA BUČAN / III RAZRED
JU GIMNAZIJA SLOBODAN ŠKEROVIĆ, PODGORICA

SJENKE

Sjedim na trotoaru, jer hodati ne mogu. Moja koljena prekrivena krvlju ostaju nepomična, a moje lice, izmučeno i jadno skriva se od pogleda sjenki sa kratkih podgoričkih ulica. Te sjenke imaju lica, imaju oči. Želim im prići, ali tijelo ne sluša. Želim ih dozvati, ali me ne razumiju. Izgleda da jedna Sanela iz romske porodice nije dio društva.

Znate li koliko vaši pogledi bole? Pogledi puni žaljenja i gađenja, oni posle kojih se izjedaš iznutra. Priželjkuješ svoju smrt, jer je strah taj koji ti ne da mira. Strah od ljudi, od onog istog lica koje je unakazilo tvoje. Ko će me zaštititi? Ko će me pogledati i reći nisi to zaslužila? Zar tamnija koža i siromaštvo prizivaju nasilje?

Želim nestati dok se u mojoj glavi ponavlja ista slika, priča koja ima isti tok. Nož, njegova ruka i rasuti komadi stakla po sobi. Čujem neprestano vrištanje i jecaje, a zatim muk. Suze se zaustavljaju dok tek nastale rane kvasi jutarnja kiša. Moja krv sliva se niže, kvaseći cipele slučajnih prolaznika. Od svih napravljenih koraka, jedan je bio i prema meni. To biće je prišlo bliže. Njen pogled je bio sapet željom. Njene tople ruke vodile su moje. Mir i spokoj koji sam prvi put osjetila u životu dao mi je snagu da izdržim. Osmijeh na tom dječjem licu povratio mi je nadu da zaista postojimo, da i dalje imamo dušu.

Možda sam zaboravila na to zbog svog okruženja, zbog tih surovih i bezvrijednih ličnosti današnjice. Živjeti u zajednici koja je odbačena već stotinama godina unazad, isto je kao i živjeti zauvijek utamničen. Vrata ne postoje. Ne postoje ni one raširene ruke koje će te primiti. Ne postoje ni lijepje riječi za ljude kao što sam ja. Ali nisam ja kriva. Nisam ja ta koja je u njihovim umovima utisnula crnilo. Kriv je svijet. Krivi su moćni. Oni koji ne poznaju osjećaj ugroženosti, jer nikada nisu bili žrtve. Ne znaju kako je učiti u razredu bez prijatelja, živjeti u gradu bez sigurnosti i živjeti u svijetu bez glasa. Naša priča već se zna. Naši problemi svima su poznati. Bez rješenja, bez izlaza. Koja to predrasuda može razoriti svijet? Koja riječ nas može ujediniti? Mislim da je jasno. Živjeti slijep i živjeti danas dobilo je isto značenje.

Više nam radost ne predstavlja vjera, porodica, zdravlje. Hranimo se tuđim bolom, tuđom nesrećom. Činimo zlo i želimo ga. Podjela na dobre i zle davno je izdahнула. Ova magla iznad naših glava predstavlja nas. Nije to prirodna pojava, već mi. I na to smo uticali. I utićemo na sve. Trulež iz nas izbija na površinu.

A danas, danas sam upoznala nju. Spoznala sam i te raširene ruke i sigurnost i glas. Sve loše o svijetu tada je nestalo u meni. Sav taj spokoj je činio čudo, a nije to stvarao bilo ko, već ona koja je tog jutra izašla rano u potrazi za utjehom. Umjesto nje našla je mene. Modre oči na njenom licu lile su suze od juče, kada su je zadirkivali u školi. Crveni, izgrebani obrazi ucrtavali su svaku izgovorenu grubu riječ. Gorčina u njenom glasu bila je satkana strepnjom. Sa svim tim teretom, sa kojim se vukla po svojim mislima, preuzela je i moj. Moj uzor i heroj bila je ona.

Ništa nije tražila zauzvrat. Kaže ne voli usluge. Voli da živi bez interesa, bez onoga što je odavno već podijelilo planetu. Nečiju svakodnevnicu pretvorila je u stvar, koja za nju ne predstavlja cilj. Nije okupirana mišljenjima i sudbinama drugih. Ne dijeli život na dobar i loš, kaže uvijek je

polovičan. A ljudi. Ljudi za nju i postoje i ne postoje. Postoje sjenke i postoje lica. Postoji vrijeme i postoji zaborav. Zaboravlja riječi, ali je proganjaju pogledi. Želi se probuditi sigurna da bolje dolazi. Isčekuje onaj polovičan život. Da će je bar sutra pogledati u oči. Hoće prijatelja, hoće sreću. Da li je to danas skrivena stranica života? Da li smo zaboravili koliko snažno zvuči ta riječ ljubav, a koliko surovo zvuči mržnja? Sve zavisi od nas. Zaslužujemo bolje. Mi biramo smjer i put kojim ćemo krenuti, biramo vodu kojom ćemo teći. Ona je hladna u ovo doba godine, više nego ikad. Osjećam to.

JOVANA DRAŠKOVIĆ / III RAZRED
JU SREDNJA EKONOMSKA ŠKOLA MIRKO VEŠOVIĆ, PODGORICA

IMAJŠ IZBOR

Zdravo. Zovem se Ana, imam 17 godina, a pred njim nemam sebe.

Nisam narcisoidna, ali činjenica je da sam privlačna. Omiljena sam u društvu i uobičajeno pozvana na većinu rođendana, žurki i sličnih događaja. Pored toga sam i odličan učenik i dobar sportista. Treniram odbojku još od osnovne škole. Otvorena sam osoba, dopadljiva, imam smisla za humor. Držim do sebe, ili tako bar djeluje.

A kakvi ste Vi?

Vjerujete li da imate svoje kriterijume i stavove i da li ste čvrsto sigurni da niko ne može da ih pobije?

Ja svojih ne mogu da se sjetim dok mi noge drhte kad pričam sa drugom u holu škole, jer se bojim da će on da naide. Zaboravim na njih dok shvatam da su leptirići uginuli u stomaku i da sada stvaraju bol i neprijatnu mučninu dok ide ka meni. Više ne rumenim kad mi se obrati. Sada crvenilo na mom licu izaziva otisak njegove šake kada ga naljutim, kao sinoć na primjer. Ne ljutim se. Istrpim. Zaslužila sam. Zašto drugi da gledaju moja gola koljena? Ispustim sebe dok mi otkopčava farmerice, a ja zatvaram oči da mi koja suza ne sklizne, jer ovo je čin ljubavi, iako ne osjećam da sam spremna. Ali on tako kaže i ja mu vjerujem. Samo hoće najbolje za mene. Je li tako?

U stvari, nemoj ništa da mi kažeš.

Ja poričem, živim u zabludi, odbijam da priznam istinsko značenje svakog njegovog čina. Zanimarujem ozbiljnost svoje situacije. Zbog čega? Zbog ljubavi?

Ljubavi koja mi nije pružena. Koju ne osjećam i ne poznajem. Već samo pusto idealizovanje nečije posesivnosti prepakovano u „ljubav“ koja je ovdje samo folija, opna... varka.

Postala sam povučena i preplašena, a pored svega još uvijek zaljubljena u njega. Pokušam nekad da se trgnem, a onda se po ko zna koji put ponovo sapletem o njegovu lijepu riječ i ostanem mu pod nogama. Nastavim da plutam vođena njegovom strujom, dok me ne povuče u vir.

Onda nastavim da ćutim i krpim opravdanja, a odavno nemam od čega.

To sam ja. Kukavica. Čega se bojim? Da neću znati da živim bolje? Da ću da ga izgubim? Koga, šta? Okove i šamar umjesto poljupca?

Izgled nije mjerilo unutrašnjeg stanja. Ne postoji uputstvo za prepoznavanje žrtve. Da li i ti trpiš nasilje? Iskorači, otvori se. Pocijepaj veo obmana. Zauzmi se za sebe. Sam skroji svoj kraj, tvoja priča ne mora ovako da se završi.

JOVANA SARIĆ / II RAZRED
JU GIMNAZIJA NIKO ROLOVIĆ, BAR

NOVI DAN - NOVA NEVOLJA

21. mart 2018. (jutro)

Tačno u 6.00h moj alarm se oglasio. Kao i obično, svirala je moja omiljena pjesma, koju sam voljela i kada sam bila dijete. Ona mi daje snagu da ustanem i započnem dan.

Danas počinje proljeće. Da, biće sunčano, drveće će olistati i pojavice se prve ljubičice. Prvi sunčevi zraci će izmamiti osmijeh velikom broju djece, ali ne i meni. Navikla sam da budem tužna i pomirila sam se sa činjenicom da, dok postoje Iva i Ana, cijela godina će biti kišovita jesen.

Te dvije bogatašice me gotovo svakodnevno maltretiraju. Juče su mi na stolicu stavile žvaku, pa sam isprljala svoje omiljene farmerice. Prekjuče su otvorile flašu sa vodom i stavile je u moju torbu, tako da su mi se sve knjige skvasile. A treba ih vratiti u biblioteku. Nadam se da će ih prihvatiti ovakve, jer svakako ne bih mogla priuštiti nove.

Ustajem, ali nerado. Pitam se koju će mi nevolju donijeti ovaj dan.

21. mart 2018. (veče)

Pa, osim uvreda, glupih šala na moj račun i pokazivanja prstom ka meni, sve je bilo u redu. Ali, osjećam da gubim snagu. Ne mogu više sama da se borim sa ovim.

Da kažem roditeljima? Ne, imaju oni dovoljno svojih problema.

Da kažem profesorima? Ne, oni bi pozvali Ivu i Anu i rekli im da prestanu, nakon čega bi one bile još gore prema meni. Možda bi me nazvale i kukavicom.

Da kažem drugaricama? Pa da, ja i nemam drugarice. U mojoj školi, ja sam glavni predmet za ismijavanje. Ko bi još htio da se druži sa djevojčicom koju zovu „ružno pače“?

Umorna sam od svega. Jedva čekam da završim školu i odem negdje gdje će me prihvatiti onakvu kakva jesam.

22. mart 2018. (veče)

Iznenađujuće, ovaj dan je prošao dobro. Osim što je moj sastav proglašen za najbolji u razredu (a to mi je bitno zato što želim da postanem pisac), Iva i Ana su bile ljubazne prema meni. I dalje mi je to čudno - ne odustaju one tako lako. Ali, nikad ne reci nikad. Svi se mijenjamo, pa su možda i one shvatile da griješe. A možda sam im dosadila. Možda su našle novu žrtvu. Možda će sve biti kao prije. Izgleda da je vrijeme da se na nebu pojavi duga.

Prvi put nakon godinu dana ja se smijem. Imam osjećaj da sam zaboravila kako se to radi.

23. mart 2018. (poslije podne)

Glupa sam. Kako sam uopšte mogla da pomislim da su se promijenile? Evo šta se desilo danas u školi:

Probudila sam se sa osmijehom, srećna što je jedan dan prošao kako treba. Pomislila sam da ništa ne može krenuti po zlu. Obukla sam najljepšu haljinu koju sam imala i uputila se ka školi. Nažalost, moja sreća je bila kratkog vijeka.

Prolazeći kroz školsku kapiju ugledala sam grupicu iz susjednog odjeljenja. Smijali su se, kao i ostatak učenika koji su bili u dvorištu. Gledali su čas u mene, čas u telefon kao da nešto upoređuju. Zbunjena, ušla sam u učionicu, sjela na svoje mjesto (klupa do katedre, sama) a onda su mi prišle one (više ne želim ni da im izgovaram imena). Iva je okrenula telefon ka meni. Ugledala sam jednu sliku. Odmah sam shvatila o čemu je riječ. Na slici sam bila ja, ali duplo deblja! Negdje su našle moju sliku sa mora (sigurno su mi hakovale telefon) i pomoću Fotoshop-a je uredile tako da izgledam još gore nego inače. Zatim su je objavile na Facebook-u! Divno! Sada pola planete zna za mene!

Ovo je bila kap koja je prelila čašu. Shvatila sam da moram da uradim nešto. Ovog puta nisam prećutala, nisam uzela svoje stvari i nisam pobjegla napolje kako bih plakala. Skupila sam snagu i uradila nešto što niko nije očekivao od mene. Ustala sam, pogledala je (Ivu) a na njenom licu se vidjelo da je zbunjena i uplašena u isto vrijeme. A onda se desilo nešto što nisam mogla da spriječim - udarila sam je tako jako da sam joj raskrvarila usnu. Tek tada sam uzela svoje stvari i izašla iz učionice. Stigla sam do vrata i shvatila da je ovo pravi trenutak da popričam sa njom i objasnim joj koliko se loše osjećam zato što se tako ponašaju prema meni. Čak sam i razmišljala da joj se izvinim zbog udara. Otvorila sam usta kako bih rekla ono što sam planirala, ali ona je bila brža. Očekivala sam da će se bar izvinuti. Nasuprot, rekla mi je da sam ja uništila njen život, da ću tražiti da mi oprost i da ću se pokajati, ali će biti prekasno. Osim toga, pomenula je da će i moja porodica ispaštati. Nisam rekla ni riječ.

Izašla sam iz škole, otišla u park, ali nisam se zaplakala. Sjedjela sam satima, gledajući u jednu tačku i razmišljajući o svom bijednom životu. Svaki dan izgleda isto: kad se probudim molim se da tog dana sve bude u redu, u školi patim, kad dođem kući plačem, a uveče se pitam zašto se baš meni ovo dešava. Pročitala sam negdje da je psiha djeteta koje je trpilo nasilje jednaka psihi djeteta koje je bilo u ratu. Ja se ne slažem sa tim. Mislim da je prvi slučaj mnogo gori: to dijete je samo, najčešće nema kome da se obrati, i stalno postavlja sebi isto pitanje: „Zašto baš ja?“. Zar od toliko djece u odjeljenju, u školi, u gradu, svi baš mene vrijeđaju i ismijavaju? Zašto neko mene ne pita kako se ja osjećam, zašto ne zamisle sebe na mom mjestu? Ima toliko načina da se zabave, nije nužno da jedni plaču kako bi se drugi smijali.

Tek sada sam se sjetila Ivinih riječi: „I tvoja porodica će ispaštati“. Šta ako je bila ozbiljna? Njena porodica je toliko moćna da može da joj ispuni svaku želju. Šta ako naudi nekome koga volim? Ne, ja to ne bih izdržala.

Ne znam šta da radim. Da li da nastavim da ćutim ili ipak da potražim pomoć od nekoga? Ne postoji treća mogućnost. Zapravo, postoji. Ne, ne dolazi u obzir. Ne želim da neko pati zbog mene. Osim toga, mlada sam, ispred mene je cijeli život, previše je rano za odustajanje. Sa druge strane, ne bih više morala da patim. Direktor je danas zvao moje roditelje, kako bi sa njima porazgovarao o isključivanju sa nastave, jer ono što sam uradila nije dopušteno. Možda bih se tako spasila, ali onda se vraćam na onu Ivinu rečenicu. Izgleda je to najbolje rešenje. Sve sam isplanirala.

24. mart 2018. (05:00)

Ovo je posljednja bilješka u mom dnevniku. Napisala sam opraštajno pismo i stavila ga na svoj jastuk. Žao mi je što je moralo ovako da se završi. Ali, nisam više mogla da izdržim. Škola

će izgubiti „ružno pače”, a ja ću ih sa tamo nekog mjesta posmatrati i pomišljati kako je sve moglo da bude drugačije.

Bože, oprosti mi. Čuvaj moju porodicu.

Četiri sata kasnije, njeno tijelo je pronađeno. Pretpostavlja se da je izvršila samoubistvo sa obližnjeg mosta. Mlada Marija je još jedna žrtva vršnjačkog nasilja. Ružno pače ovog puta nije dobilo šansu da izraste u labuda. Cijela škola je plakala za njom, uključujući i Ivu i Anu. Marijin dnevnik je pronađen nakon 3 dana, sakriven među njenom odjećom. Čitajući njen dnevnik, svi su shvatili koliko su grijeshili i koliko je patila, umjesto da je živjela. Ovo je primjer kako drugarstvo ne treba da izgleda. Ne treba da slijedimo ni Marijin, ni primjer „drugova” iz njene škole. Treba da branimo druge, pomažemo im i da damo najbolje od sebe kako bismo spriječili ovakve slučajeve.

TEODORA DAŠIĆ / I RAZRED
 JU GIMNAZIJA PANTO MALIŠIĆ, BERANE

VJERUJEM U MIRNIJU BUDUĆNOST I OVDJE PODVLAČIM CRTU NASILJU

Po prvi put, kao nikad do sada, želim da ne skrenem pogled sa bilborda na čijoj pozadini roditelj primjenjuje vaspitne mjere prema svom djetetu. Želim da ne promijenim kanal na TV-u, dok je prenos vijesti iz domovine i svijeta. Želim da flajeri koji uporno stižu u poštansko sanduče, a na čijoj je početnoj strani žena u modricama, ne pronađu mjesto, onako zgužvani, u kanti za otpatke. A prije svega toga, voljela bih pažljivije graditi svoju pozitivnu sliku o stvarnosti i pronaći način da pogledam istini u oči.

Beskrajni muk je u našem društvu. Kada bi samo mogla promijeniti situaciju, da ne stojim rame uz rame sa onim osobama koje nijesu uspjele pružiti ruku podrške, kada je njihova riječ utjehe nedostajala. I upravo se iza takvog jednog zatišja krije pregršt suza i bol koja ne jenjava. To stanje u koje smo dovedeni, preuzima kontrolu sigurnim korakom nad svim što nas okružuje. Nasilje je tema o kojoj se ne govori dovoljno, ili se ne govori onako kako bi trebalo. Pokušavamo ćutanjem prevazići ovo oličenje tragedije koje nas je snašlo, ali naprotiv, ono se ne suzbija. Ćutanjem se ne rješava nijedan problem, niti se iskorijenjuje, već samo tako obmanjujemo sebe i druge iluzijom o idealnom životu, čime se nastavlja agonija. Bez sumnje, ono o čemu ne volimo da pričamo naglas, uzelo je velikog maha i juri poput tajfunu, rušeći sve što mu se nađe na putu. Iza svega, ostaju žrtve ovog đavolskog talasa, koji ne mari za posljedice.

Svakodnevicu mladih nastanjuje sve više vršnjačko nasilje. Ovakav vid nasilja često teži da bude prikriiven, odnosno potisnut zbog nedovoljne informisanosti o tome kome se obratiti, ili se zanemaruje, misleći da je to samo faza odrastanja. U mom društvu, neizbježno je biti okruženi ljudima koji se razlikuju po nacionalnosti, kulturi, vjeri, obrazovanju, fizičkom izgledu, stepenu invaliditeta... I kada ste sa njima u kontaktu, shvatate koliko je važno uvažavati, poštovati i prihvatati različitosti. Međutim, zapažam da je najveća mana jednog društva stvaranje predrasuda i formiranje niskog praga tolerancije od najranijih dana života. Smatram da ako čovjek ne njeguje dovoljno toleranciju, postaje uvela ruža čije oštre bodlje mogu samo zadati ubod i prolići nečiju krv.

Neminovno, svako od nas je tokom školovanja imao priliku da se susretne s nasiljem, bilo da je bio svjedok maltretiranja, ili je upravo on bio žrtva ili nasilnik. Uglavnom to bude grupica od nekoliko nasilnika, koja se agresivno ponaša prema svojoj žrtvi. Nasilnici, kažu, obično posjeduju traume iz djetinjstva, i ta sjećanja iz prošlosti bude u njima osjećanje nemoći i želju da iskale bijes na nedužnoj osobi. Djeca iz moje sredine su sklona vrijeđanju i širenju neistine o osobi koju maltretiraju. Odrasli misle da je to sastavni dio njihovog odrastanja, ali ja se ne slažem. Mislim da upravo odatle sve počinje. Njihovo ponašanje je lako prepoznati, imaju problem sa autoritetom nastavnika i uglavnom nisu zainteresovani da poslušaju dobronamjeran savjet od

roditelja, njihove ocjene u školi su loše, i njima je jedino na pameti kako privući pažnju na sebe. Nasilnici ne osjećaju trunku sažaljenja, oni kao da uživaju u patnjama drugih, pa su čak ponosni što su stekli samopoštovanje na taj način kod onih koji neopravdano ispaštaju. Uočavam da za neke, nasrtljivost nasilnika postaje normalna, prihvatljiva pojava koja se širi i tako otvara vrata za mračna shvatanja. Pesimizam koji tada ovladava žrtvom vodi je u depresiju, usamljenost... vodi je u stanje iz kojeg se izlaz ne nazire.

Djeci treba da su uzor odrasli. Ambijent u kojem danas mladi odrastaju je takav da je u svemu prisutno nasilje. Katkad ih okolnosti uslovljavaju da prihvatajući nešto što ne žele, polako postaju nasilnici, samo da ne bi bili izopšteni od „prijatelja”. Dešava se nesvjesno, jer se na vrijeme ne pokušava suprotstaviti izazovu, što, naravno, nije opravdanje. Stoga, svako od nas nosi stepen odgovornosti kada je u pitanju slika društvene stvarnosti. Isto tako, svi zaslužujemo voditi miran život i imati svoju slobodu, a da pri tom strah ne bude prisutan. Inače, ako se to naruši bar nekom od nas, ako se nekom pokuša otežati, zagorčati život, tada je ugrožena i naša sigurnost, jer svakog trena možemo postati žrtva nasilja. Nikada ne trebamo misliti da mi živimo van svega ovoga! Svi mi u određenom trenutku možemo biti djeca na autobuskoj stanici u Herceg Novom, ili Aleksa Janković, ili Tijana Jurić... I ako ne pružimo zaštitu, koliko god tada naši izgovori bili dobri, nećemo moći da izbjegnemo krivicu, stid, i tako opravdamo sebe. Dok god postoji ovakvo stanje, počev od maltretiranja na internetu, preko fizičkog i psihičkog nasilja, do seksualnog zlostavljanja, svi smo mi njegovi učesnici. Ne uključuje on samo žrtvu i nasilnika, već roditelje, profesore, direktore, pedagoge, psihologe i sve druge službe koje rješavaju ovaj problem na čelu sa nama, vršnjacima.

Stojeći sa strane i razvijajući ideje kako sve pomoći bliskoj osobi koja boluje od rijetke bolesti znači pokušati nekom da pomogneš. Izmamiš tako bar na tren osmijeh nade na licu te osobe, i u tebi se pojavi neprocjenjiv osjećaj jer si uspio u nekoj svojoj dobronamjernoj zamisli. Međutim, kada imaš priliku, bolje reći nepriliku, da budeš pasivni posmatrač i da ti se oči pune suza dok u prolazu vidiš kako je ta ista osoba dospjela u neprijatnu situaciju, postavši žrtva vrijeđanja ili prijetnji od strane bahatih nasilnika, u tebi se isti onaj osjećaj ispunjenosti briše i zamjenjuje sažaljenjem, ali ne prema žrtvi, već nasilniku koji ne odustaje da pokazuje svoju (ne)moć. Njegova slabost dostiže vrhunac dok kinji osobu koja ne može da mu uzvrat. U očima žrtve je tada duboki prezir prema onima koji uporno ne žele da budu srećni. Njena suza govori više od million riječi. Ne boli nju modrica, koliko boli svakodnevno ismijavanje.

Ali opet tišina koja mi smeta i para uši... I opet svi oni koji žmure, iako znaju da neće stati samo na toj žrtvi, već da sledeći može biti bilo ko od nas. Ne želim da budem dio ljudi koji živi u ubjeđenju „*Nama se to ne dešava, pa i nije naš problem*”. Ukoliko sam toliko egocentrična, to izaziva u meni osjećaj beskorisnosti postojanja. Znam da mogu pobjeći od ove rečenice! Sigurna sam da mogu biti ona koja će podstaći promjene i nadjačati tišinu. Vjerujem da sam onaj talas koji će uzburkati mrtvo more. Mnogi će reći da je uzaludno, ali ja samo slijedim ono što je ispravno i stojim iza svojih stavova. Smatram da će se moje riječi pretvoriti u djela i da ću svojom nepokolebljivošću doprinijeti da nestane nepravda, diskriminacija, maltretiranje vršnjaka, kao i sve druge vrste nasilja.

Nasilje je problem svih nas i ako reagujemo zajedno, možemo da spasimo svijet koji se kreće u pravcu sopstvenog, ljudskog uništenja.

IVANA ŽIVKOVIĆ / III RAZRED
JU GIMNAZIJA STOJAN CEROVIĆ, NIKIŠIĆ



NVO TNT je od osnivanja usmjerena na promociju mladih i obezbjeđenje prostora za njihovo izražavanje, afirmaciju zdravih društvenih vrijednosti i društveno odgovornih akcija. Prvi projekat je realizovan 2008. godine i bio je vezan za strateško planiranje omladinskog časopisa. U dijelu koji se tiče direktnog rada sa djecom i mladima, 2013. godine realizovan je projekat "Škola filma - Super 8" u Mojkovcu. Jedan od realizovanih filmova na kojima su radili srednjoškolci za temu je imao upravo vršnjačko nasilje. Kreativne potencijale mladih i njihov aktivizam razvijali smo i kroz naše, ali i projekte partnerskih organizacija sa kojima smo saradivali. Takvi su: *Umjetnost reciklaže, Zaprati me!, Artivacija mladih, Sjever Sjeverozapad, Zaposli se i ispričaj priču...*

Više o NVO TNT na
www.nvotnt.me
www.facebook.com/nvo.tnt.

kontakt: nvotnt@gmail.com;



NVO SAVEZ ZA DJECU I MLADE-KUĆA osnovana je januara 2017. godine u Podgorici sa misijom unapređenja kvaliteta života i položaja djece i mladih u svim društvenim sferama, odnosno ostvarivanja uslova neophodnih za njihov pravilan razvoj. Naš cilj je da, uz obezbjeđivanje veće participacije mladih, na principima partnerstva između civilnog, javnog i privatnog sektora, doprinesemo dostizanju međunarodno priznatih standarda koji obavezuju društvene aktere odgovorne za zaštitu, razvoj i promociju prava djece i mladih u Crnoj Gori. Do sada smo na tom poslu realizovali niz projekata kao što su: *Unapređivanje znanja i vještina mladih smještenih u JU Centru „Ljubović“; Monitoring medijskih sadržaja namijenjenih srednjoškolskoj populaciji; Podrška mladima za dostojanstveni rad- Imaš pravo!; Izrada nacрта preporuka lokalnim samoupravama za finansiranje lokalnih omladinskih politika; Unapređivanje vannastavnih aktivnosti u osnovnim školama - „Korisnik je na mreži“.*

Više o NVO Savez za djecu i mlade - Kuća na:
www.nvokuca.com;
www.facebook.com/NVOKuca

kontakt: nvokuca@gmail.com;

